

EL FINANÇAMENT DE LES ARMES I LA (I)RESPONSABILITAT SOCIAL CORPORATIVA

Anàlisi comparativa de les polítiques en
matèria armamentista dels principals bancs
i caixes de la Comunitat Valenciana

Autoria: Maria Fraile, Max Carbonell, Jordi Calvo

Publicat per:

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Bisbe Laguarda, 4
08001 Barcelona
T. 93 441 19 47
www.centredelas.org
info@centredelas.org

Autoria: Maria Fraile, Max Carbonell, Jordi Calvo

Agraïments:

Aquesta publicació ha estat realitzada amb el suport financer de la Generalitat Valenciana. El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva del Centre Delàs i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Generalitat Valenciana

Barcelona, març 2024

Disseny i maquetació: Esteva&Estêvão

Foto de portada: Koninklijke Landmacht; p. 5: Campanya Banca Armada; p. 8: Ejército de Tierra de España;
p. 12: Campanya Banca Armada; p. 19: rawpixel.com/Esteva&Estêvão; p. 32: Chabe01; p. 36: Campanya Banca Armada

ISBN: 978-84-09-59819-9

INDEX

Resum executiu	5
Introducció	9
1. La “responsabilitat social” en el sector empresarial i financer .	12
1.1 La RSC i el sector financer: Inversions Socialment Responsables (ISR) i criteris Ambientals, Socials i de Governança (ASG).....	12
1.2 Iniciatives d'RSC bancària	15
2. Normatives de RSC en matèria de defensa de les entitats financeres	19
2.1 Valoració de les normatives d'RSC en matèria d'armament i defensa d'entitats financeres espanyoles	21
2.2 Valoració de les normatives d'RSC en matèria d'armament i defensa d'entitats financeres internacionals que operen a l'Estat espanyol.....	24
2.3 Valoració de les normatives d'RSC en matèria d'armament i defensa d'entitats de la banca social a la Comunitat Valenciana	27
3. Polítiques en matèria de defensa i inversions (reals) en armament	32
Conclusions i recomanacions	36
Annexo	39

INDEX DE TAULES I QUADRES

Taula 1. Iniciatives i compromisos de responsabilitat social de les entitats financeres	16
Taula 2. Sistema de puntuacions de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa de les entitats financeres	20
Taula 3. Anàlisi de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa de les entitats financeres del Top-10 del rànquing espanyol de la banca armada i de militarització de fronteres de 2023	23
Taula 4. Anàlisi de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa d'entitats financeres internacionals que operen a la Comunitat Valenciana i a l'Estat espanyol	26
Taula 5. Anàlisi de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa d'entitats de la Banca Social a la Comunitat Valenciana	28
Taula 6. Resum de les puntuacions de les polítiques en matèria de defensa de 26 entitats financeres estatals, internacionals i de la banca social de la Comunitat Valenciana	31
Taula 7. Anàlisi comparatiu de les 26 entitats financeres estudiades, on s'observen els 3 grups analitzats, les puntuacions de cada entitat, les inversions reals en la indústria d'armes i militarització de fronteres, entre d'altres variables rellevants	34
Quadre 1. Puntuacions de les polítiques en matèria d'armament i defensa de les entitats financeres del Top-10 de la banca armada i de la militarització de fronteres espanyola	24
Quadre 2. Puntuacions de les polítiques en matèria d'armament i defensa d'entitats financeres d'àmbit internacional que operen a la Comunitat Valenciana i a l'Estat espanyol	27
Quadre 3. Puntuacions de les polítiques en matèria d'armament i defensa d'entitats de la Banca Social a la Comunitat Valenciana	31
ANNEXO	
Taula 8. Relació d'iniciatives i compromisos d'RSC de la Taula 1 i les seves descripcions	39

RESUM EXECUTIU

El finançament privat de les empreses d'armes i militarització de fronteres és punt clau del cicle econòmic militar, ja que com hem demostrat en altres informes¹, sense el suport de bancs i altres entitats financeres no es podrien produir 3 de cada 4 armes que es venen al mercat. Tot i els impactes negatius d'aquest sector a nivell de vulneracions de drets humans i generació de múltiples violències, des d'una perspectiva del guany econòmic es tracta d'un sector que rep molt finançament. De fet, no només és un dels més segurs i estables, donat que els clients acostument a ser els estats d'arreu del món, sinó que en el context actual d'augment de despesa militar² associada a tensions bèl·liques i conflictes diversos, les previsions de creixement del sector són molt bones, independentment del color polític dels diferents governs, el que converteix les inversions en les empreses d'armes en molt atractives.

Tanmateix, tot i que el negoci amb el sector armamentístic sigui rendible pels bancs i pels seus clients, aquest no és tan ben vist per molts clients i la societat en el seu conjunt. Després de la crisi financera de 2008 i fruit de les pressions de la societat civil organitzada, els bancs i les grans empreses s'han vist cada vegada més obligats a introduir polítiques internes en clau del que es coneix com a responsabilitat social corporativa (RSC), i en el cas del sector financer del que es coneix com a inversions responsables. Així, aquestes polítiques haurien d'actuar com a guia o marc a l'hora de decidir quines empreses finançar i quines no, de quins sectors o quins projectes, i amb quins límits. Aquest tipus de polítiques s'apliquen a sectors com l'armamentístic i de defensa, però no només, sent el sector de les empreses de combustibles fòssils i relacionades amb la producció

1. Veure informes del Centre Delàs sobre Banca Armada en: *Arxius de Informes - Delàs*
2. Ortega, P. Centre Delàs. 2023. Informe 58: *El colosal aumento del presupuesto militar del Estado de 2023*.

d'energia un altre dels que més atenció ha rebut fruit dels seus impactes flagrants en termes de contribució a la situació d'emergència climàtica en la que estem.

Si bé en informes previs ja havíem fet una aproximació a les legislacions existents en matèria de finançament i compra-venta d'armes, aquí hem volgut posar el focus en les polítiques d'RSC en matèria de defensa, com a eina potencial per aconseguir una desinversió real en empreses d'armes i militarització de fronteres. En aquest informe presentem un anàlisi comparatiu de fins 26 entitats financeres diferents que agrupem en tres grups diferents d'entitats: les 10 principals entitats financeres de la banca armada espanyola segons el darrer informe que inclou empreses que militaritze les fronteres i contribueixen al que s'anomena *guerra de fronteres*, 6 entitats que pertanyen a la banca armada a nivell internacional, i un grup de 10 entitats del sector de les cooperatives de crèdit i la banca ètica de la Comunitat Valenciana, on posem el focus en aquesta ocasió.

Com es podrà comprovar, hi ha un desenvolupament i una introducció desigual d'aquest tipus de polítiques d'RSC aplicades al sector de defensa dins l'àmbit de les entitats financeres, essent les entitats financeres internacionals que operen a Espanya com Deutsche Bank, BNP Paribas o Credit Suisse, entre d'altres, algunes de les que menys polítiques tenen en aquest camp. Però no només això, sinó que la seva presència no es garanteix del no-finançament del sector, i és fàcil trobar grans bancs com el BBVA i el Banco Santander amb un nivell de polítiques aparentment força restrictives i avançades però que no té impactes reals a l'hora de prevenir el finançament del sector. Aquest tipus de polítiques són contràries a la naturalesa de moltes d'aquestes entitats, que busquen maximitzar el guany econòmic per damunt d'altres criteris, que en última instància introdueixen per mirar de minimitzar el dany reputacional fruit de la pressió de la ciutadania i la societat civil organitzada, així com per donar l'aparença que fan passos decidits en matèries que preocupen a la societat, com les guerres o el medi ambient. Com es veurà, aquestes tipus de polítiques internes de les entitats sovint no tenen un marc d'aplicació sòlid i ample i les entitats no habiliten els mecanismes suficients per a fiscalitzar-ne l'aplicació de forma transversal i robusta i a la totalitat de les operacions de les entitats.

Per altra banda, hi ha altres entitats més petites i vinculades a les inversions a l'economia de proximitat i el territori, com moltes cooperatives de crèdit, que per les seves característiques i àmbit d'actuació no estan finançant actualment empreses d'armes i militarització de fronteres, però el fet de no disposar de polítiques en aquest sentit -o que aquestes estiguin

molt poc desenvolupades- no garanteix que no acabin invertint en empreses del sector, encara que amb quantitats menors.

D'altres, com Fiare Banca Ètica i Triodos Bank, o algunes cooperatives com Caixa Popular, sí que disposen de polítiques molt ambicioses, que prohibeixen les inversions al sector en la seva totalitat. Aquestes polítiques s'apliquen i garanteixen la no inversió en aquestes empreses, i en cas de produir-se, entitats com Fiare Banca Ètica disposen de mecanismes per reconduir la situació, suspendre inversions i millorar els mecanismes interns per evitar que es tornin a produir.

A continuació, algunes de les principals troballes de l'informe:

- De totes les polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa analitzades, només aquelles qualificades de grau alt, és a dir, les que prohibeixen sense matisos ni restriccions el finançament de la producció d'armament, són eficaces en impedir que les entitats acabin finançant armes. Dins aquest grup hi trobem les entitats Fiare Banca Ètica, Triodos Bank i cooperatives com Caixa Popular i Caixa d'Enginyers.
- De la resta de polítiques d'RSC en aquest àmbit en trobem de més o menys ambicioses, des de les que inclouen llistes d'exclusió d'empreses o tecnologies concretes, que anomenem de grau mig, a les que exclouen només armes "controvertides" o inversions en funció del context (destí, origen, sancions, embargaments, etc.), anomenades de grau baix. Quan comparem els bancs en cada grau amb les inversions reals, veiem que tant les polítiques de grau mig com les de grau baix són incapaces de frenar les inversions en empreses d'armes. En el primer cas hi trobem grans bancs com Banco Santander, BBVA, Bankinter, Caixabank, o ING a nivell internacional. En el segon cas, destaquen entitats estatals com bancs (e.g. Banc Sabadell, Ibercaja o Kutxabank) o fons d'inversió (e.g. Buy & Hold i EDM Group) i a nivell internacional grans entitats com BNP Paribas, Credit Suisse, Deutsche Bank, UBS o Banco Mediolanum.
- Dins l'àmbit de les cooperatives de crèdit que operen a nivell de la Comunitat Valenciana no hi trobem actualment inversions en empreses d'armes, però sí molta disparitat en la presència de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa. De les 8 cooperatives analitzades, 2 no tenen cap tipus de política (Solventia i altres entitats del Grup Caja Rural) i la resta les tenen de grau baix o mig (Ruralnostra, Cajamar, RGA, etc.), excepte Caixa Popular que té grau alt i és més aviat una excepció. Sembla

que factors com l'àmbit d'actuació (més territorial o local) i el tipus d'empreses finançades (comerços i petites i mitjanes empreses locals) pesen més que les polítiques d'RSC a l'hora d'evitar que acabin finançant la producció d'armes. Tanmateix, això no és garantia que segueixi així en el futur i és necessari introduir polítiques més ambicioses, caminant per assolir el grau alt.

- En resum, les polítiques d'RSC que qualifiquem d'alt grau només són presents en entitats de la banca ètica i el sector de caixes i cooperatives d'estalvi, que ja de per sí són entitats financeres amb diverses diferències respecte la gran banca comercial tradicional, que persegueix el guany econòmic per sobre d'altres criteris. Aquestes entitats, tanmateix, en els darrers anys han introduït de forma desigual algunes polítiques d'RSC en matèria de defensa i armament, però que no són eficaces d'evitar les seves inversions en les empreses d'armes. Per tal d'aconseguir-ho, cal que desenvolupen polítiques

i sistemes de control pel que fa a les inversions en el sector, polítiques de transparència en les comptes i l'habilitació de mecanismes efectius de fiscalització, control i intervenció tals com la diligència deguda.

- A més, els poders públics haurien de desenvolupar i implementar lleis sobre la matèria que per la seva naturalesa són d'obligat compliment, no com les polítiques d'RSC que sovint són "recomanacions", "guies" o marcs d'"avaluació" o "*rating*" d'inversions, que poden aplicar-se o no, i en cas de fer-ho pot ser que només sigui a un paquet o grup d'inversions concrets, i no a la totalitat de l'activitat de l'entitat. De fet, sovint veiem una diversificació de carteres o nínxols d'inversió que no atura les inversions en armes però permet a les empreses oferir "inversions sostenibles" o "verdes" per als clients més conscienciats mentre té arguments per protegir la seva reputació de les crítiques d'organitzacions de la societat civil i de la ciutadania en general.

DO NOT STORE THIS
IN THIS POSITION

1-526-6523 DALLAS
PROPELLING 155MM
M232A1
PROPELLING FOR CANON
UN0242
818F-031079
WT 55 LBS

INTRODUCCIÓ

El finançament de la indústria militar s'ha convertit en un element crític tant pel propi complex militar-industrial com pel sector financer. Per les empreses d'armes és rellevant perquè és més que probable que sense el suport de les entitats financeres, la producció d'armament seria molt més difícil i amb un volum molt menor. Tal i com vam identificar l'any 2012 a l'informe "La banca armada, Inversions explosives de bancos y cajas",³ la ràtio d'endeutament de la indústria militar és del 73%, i per tant, podríem dir que tres de cada quatre armes no existirien de no ser pels bancs. Per a aquests el negoci armamentístic és també molt important per diverses raons. El sector de defensa és un dels més segurs i estables des d'un punt de vista econòmic perquè malgrat i ser la major part empreses privades, els clients són els estats i són aquests també els que dediquen recursos per ajudar i facilitar l'existència i creixement de les seues indústries d'armes. És a dir, la conjunció de l'interès econòmic d'uns i el polític d'altres fa d'aquest sector un dels que menys fluctuacions pateixen en els moments de recessió i crisi econòmica i els que més gaudeixen d'increments pressupostaris en els d'expansió, tot independentment del color polític que hi haja al govern. I si hi sumem un context geopolític d'expansió del militarisme com a pilar de les relacions internacionals presents i futures, en un entorn de creixent conflictivitat i competició entre estats, les inversions en les empreses d'armes són més que atractives.

És a dir, fer negocis amb el sector armamentístic és rendible pels bancs i pels seus clients. No obstant això, si bé en economia la major part de les decisions es prenen per maximitzar el benefici econòmic, des d'organitzacions diverses i la societat civil sovint, o gràcies a la pressió dels propis clients amb unes idees, valors i ètica socials, ecologistes i pacifistes, entre d'altres, es poden aconseguir introduir polítiques en clau de responsabilitat social o ambiental per tal que orienten les polítiques

3. Centre Delàs, Informe 11: *La Banca Armada: Inversions explosives dels bancs i caixes*

d'inversió dels bancs tenint en compte l'activitat de les empreses finançades o el destí i impacte de les inversions. Així, es poden arribar a limitar o restringir les inversions en determinades activitats o sectors, i fins i tot excloure'ls totalment, així com les empreses que hi treballen.

Des del Centre Delàs i de la mà de la Campanya Banca Armada, portem anys investigant els vincles entre entitats financeres i el sector bancari i financer, denunciant el paper clau que tenen les entitats financeres en la indústria de la guerra en el marc d'una anàlisi més àmplia del Cicle Econòmic Militar. Aquest informe s'emmarca en aquesta línia de treball i posa el focus en el paper que tenen les polítiques en matèria de defensa que les entitats financeres han anat introduint cada vegada més els darrers anys, fruit sobretot de la pressió de la societat civil i de l'acció de campanyes com la Campanya Banca Armada.

Més concretament, l'objectiu d'aquest informe és analitzar i comparar les diferents polítiques de responsabilitat social corporativa a nivell d'inversions en el sector armamentístic que apliquen una diversitat d'entitats financeres que operen a l'Estat espanyol i la Comunitat Valenciana, i veure quin impacte real tenen pel que fa a les inversions reals que estan realitzant les pròpies entitats.

Per a fer-ho, l'informe s'estructura en tres parts. Primer, un capítol introductori en el que es fa una breu aproximació teòrica al concepte de responsabilitat social corporativa en el marc de les entitats financeres, sobretot respecte de les inversions en empreses i projectes del sector armamentístic i de defensa, així com de la militarització de fronteres.⁴ I a continuació es fa una anàlisi de les principals iniciatives en clau d'RSC que hi ha a nivell mundial, sobre quins temes versen (ambientals, drets humans, governança democràtica, etc.) i en quina mesura inclouen al sector armamentístic i de defensa, així com quins bancs – dels que analitzem en aquest informe – les han subscrit o s'hi han adherit. A més, es recullen dos casos concrets d'entitats financeres de l'Estat espanyol que han contribuït a finançar la compra-venda i producció d'armes destinades a regions en conflicte armat, amb els impactes que això implica.

En el segon capítol passem a fer una anàlisi més detallada d'una bateria de polítiques d'RSC existents en

4. En el darrer informe del Centre Delàs s'han inclòs per primera vegada sota el paraigua conceptual de la 'Banca Armada' a empreses implicades en la militarització i securització de fronteres, en el marc del que anomenem 'guerra de fronteres', tant pel seu impacte creixent –en termes de víctimes i vulneracions de drets humans– com per la pròpia evolució de les guerres i la imbricació evident d'ambdós sectors.

matèria de defensa, comprovant quines d'elles estan sent aplicades en l'actualitat per un conjunt d'entitats financeres que operen a l'Estat espanyol. Analitzem tres grups diferents d'entitats. Per un cantó, les 10 primeres entitats del rànquing de la que anomenem com banca armada i de militarització de fronteres al darrer informe sobre finançament de la indústria militar del Centre Delàs, l'Informe 59 sobre la militarització de la guerra de fronteres, on hi apareixen alguns dels bancs amb més implantació (a nivell d'oficines i volum de negoci) d'Espanya, i inclús a nivell internacional, com el Banco Santander, el BBVA, Caixabank o el Banc Sabadell, a més d'alguns fons d'inversió estatals. Per un altre, analitzem també 6 entitats financeres d'origen internacional que apareixen en les primeres posicions d'aquest rànquing i que a la vegada operen de forma significativa (per número d'oficines, treballadors i/o volum de negoci) a la Comunitat Valenciana. Finalment, fem el mateix amb un conjunt significatiu de 8 cooperatives de crèdit i caixes d'estalvis de la Comunitat Valenciana, així com entitats com Fiare Banca Ètica i Triodos Bank, que operen a nivell de l'Estat espanyol i també al territori valencià. Aquest últim grup és rellevant en tant que són una mostra del conjunt d'entitats del que es coneix com a banca més social o algunes d'elles banca ètica, contraposades a la banca comercial o convencional que persegueix sobre tot el lucre econòmic. Si bé aquestes entitats són inicialment similars als grans bancs, acullen un volum menor del negoci financer⁵ i destaquen per tindre un origen, un model de negoci i organitzatiu i uns objectius que es contraposen en molts aspectes amb els de les entitats convencionals i majoritàries.

Aquesta selecció de 26 entitats financeres diferents, agrupades en 3 conjunts diferents, constitueixen una mostra àmplia, heterogènia i significativa d'entitats financeres que operen a l'Estat espanyol. Totes les 16 entitats que apareixen als dos primers grups (bancs d'origen o amb seu a Espanya i bancs internacionals) són entitats que apareixen al darrer rànquing de la banca armada espanyola i que per tant sabem que tot i estar aplicant algunes o diverses polítiques d'RSC en matèria de defensa hi segueixen finançant. Per contra, les 10 entitats del tercer grup pertanyen a un tipus d'entitats diferenciades pel que fa a la seua praxi bancària i d'inversió i no apareixen a l'esmentat rànquing. Les 26 entitats han estat analitzades respecte una mateixa bateria de polítiques d'RSC en matèria de defensa i amb un sistema de puntuacions que hem elaborat en funció del tipus de polítiques i el seu potencial grau d'impacte en les inversions reals.

5. Segons dades del Banc d'Espanya, durant els últims 10 anys el volum de dipòsits i crèdits de les caixes i cooperatives s'ha situat entre el 7% y el 5% (sense comptar amb entitats com Triodos Bank i Fiare Banca Ètica).

La metodologia utilitzada és en base a les fonts documentals (webs, portafolis, arxius, informes, memòries, etc.) que són facilitades –d'accés públic– per les pròpies entitats financeres.⁶ En resum, l'anàlisi comparatiu d'aquestes entitats financeres pel que fa a les seues polítiques d'RSC en matèria de defensa ens permeten, partint d'aquesta mostra, veure quin grau d'implantació tenen aquestes polítiques en el sector bancari i identificar punts en comú i diferències entre els diferents grups o tipus d'entitats analitzades.

Per últim, en el tercer capítol contraposem els resultats de l'anàlisi comparativa de les polítiques d'RSC en matèria de defensa de les entitats financeres estudia-

6. La bateria de mesures utilitzades es basa en el conjunt de polítiques d'RSC en matèria de defensa que ja van ser utilitzades en l'informe 'Radiografia de la Banca Armada a la Comunitat Valenciana' de l'any 2022. El sistema de puntuacions ha estat elaborat *ad hoc* per al present informe tenint en una diferents criteris, recollits i explicats a l'inici del segon capítol, i beu d'altres sistemes de puntuacions i monitorització utilitzats per analitzar també polítiques d'RSC però en matèria de DDHH (Bank Track) o nuclears (Don't Bank On the Bomb), entre d'altres.

des amb les inversions reals d'aquestes en empreses del sector de defensa i militarització de fronteres. Això ens permet detectar l'impacte real que tenen aquestes polítiques a l'hora de frenar o no la inversió en armes dels bancs, si s'estan o no aplicant o en quina mesura, quin tipus d'entitats són més proclius a aplicar bé aquestes mesures, quines són més o menys efectives, etc. En resum, ens permet tenir una visió global de la relació de les entitats amb aquestes polítiques i la capacitat d'incidència real que tenen, identificar les limitacions o reptes que presenta aquest camp i quins aprenentatges i coneixement en traiem.

I finalment, l'informe inclou un apartat de conclusions i recomanacions on sintetitzem els principals resultats obtinguts arrel d'aquesta investigació, quines reflexions se'n desprenen i quines possibles recomanacions es poden fer per tal de contribuir a reduir el paper de les entitats financeres en la indústria de les armes.

1. LA "RESPONSABILITAT SOCIAL" EN EL SECTOR EMPRESARIAL I FINANCER

1.1 LA RSC I EL SECTOR FINANCER: INVERSIONS SOCIALMENT RESPONSABLES (ISR) I CRITERIS AMBIENTALS, SOCIALS I DE GOVERNANÇA (ASG).

El concepte de **Responsabilitat Social Corporativa (RSC)**⁷ va néixer al voltant dels anys 80 i sobretot a partir dels 90, en el context de desplegament del projecte neoliberal i de la globalització que comporta. En aquella època es va donar un augment del poder empresarial en el seu conjunt, sobretot de les grans empreses o multinacionals, així com les privatitzacions massives de serveis bàsics, una deslocalització d'empreses a gran escala (aprofitant mà d'obra barata i escassa regulació de drets o impositiva a països del sud global), i l'augment dels processos d'extractivisme de recursos (amb els conseqüents impactes ambientals). És en aquest context que es comença a donar el de-

bat sobre la necessitat que les empreses tinguin una "responsabilitat social" vers les persones i el planeta, i és quan apareix el concepte de la RSC amb la voluntat que esdevingués "una eina [per] alleugerir l'impacte negatiu de les empreses en general i de les multinacionals en particular, sobre els drets socials, laborals, el medi ambient i en definitiva, sobre els Drets Humans", segons explica l'Observatori de la RSC. De fet, la definició que en fan des de l'Observatori és la següent:

"La RSC és una forma de dirigir les empreses basada en la gestió dels impactes que la seua activitat genera sobre els seus clients, treballadors, accionistes, comunitats locals, medi ambient i sobre la societat en general"⁸ i [...] implica el compliment obligatori de la legislació [...] així com qualsevol altra acció voluntària que l'empresa vulgui emprendre per millorar la qualitat de vida dels seus treballadors, les comunitats en les que opera i la societat en el seu conjunt".

Es poden trobar altres definicions de la RSC a molts llocs, amb matisos o enfocaments diferents, doncs es tracta

7. RSC també coneguda com RSE (Empresarial).

8. Informe *Introducció a la Responsabilitat Social Corporativa* (2014) de l'Observatori de RSC; continguts al <https://observatoriorsc.org/la-rsc-que-es/>. Consultat 15/01/2024.

d'un concepte ampli amb aplicacions diverses segons el camp o l'actor de qui es tracte.⁹

Al sector financer, un àmbit important d'aplicació de l'RSC és el de les inversions financeres, a qui i què financen. I aquí trobem el concepte d'**Inversions Socialment Responsables**¹⁰ (ISR), que fa referència a estratègies d'inversió que busquen lligar el guany econòmic –el retorn financer– amb un "retorn" social o ambiental que afavorisca o promoga canvis i transformacions en clau de sostenibilitat i benestar de les persones i la societat en el seu conjunt. En aquest sentit, un dels focus de les ISRs és evitar invertir (o desinvertir, excloure) en empreses i projectes que tenen un clar impacte negatiu a nivell social o ambiental, en àrees de producció com el tabac, els combustibles fòssils, les apostes o el sector militar i de defensa, entre d'altres.¹¹ I aquí és on entren en joc els criteris **Ambientals, Socials i de Governança (ASG)**,¹² que en les darreres dues dècades s'han anat fent cada cop més presents en entitats financeres de diversa índole, sota l'impuls de l'ONU i altres espais de governança multilateral. El volum de les ISRs ha crescut en les darreres dues dècades i aquestes sovint es vehiculen a través de la incorporació dels criteris ASG per a l'avaluació de carteres financeres o de les pròpies empreses. Tanmateix, les ISR segueixen constituint, en termes relatius, una part molt menor respecte del conjunt d'inversions financeres a nivell mundial.¹³

9. De fet, a la pròpia Wikipedia ja podem veure com l'RSC inclou diversos tipus d'iniciatives dins d'aquest paraigües, que van des d'accions més filantròpiques (com donacions o serveis a la comunitat finançats per l'empresa), passant per bones pràctiques empresarials (com la producció "ètica" o "sostenible"), i fins al màrqueting social (com les campanyes publicitàries orientades a promocionar canvi social). Sota el paraigües de l'RSC hi trobem "iniciatives", "estratègies", "polítiques", "guies", "codis" o "bones pràctiques" i conceptes similars. El denominador comú és el seu caràcter majoritàriament intern, doncs s'apliquen a l'empresa i les seues activitats, treballadors, productes, etc., i voluntari: bé per una voluntat o iniciativa ètica dels dirigents, bé per pressió dels consumidors, bé com a estratègia per obtenir més beneficis i reputació, o bé un abarreja d'alguns d'aquests factors. A nivell legal, com es veu a la definició, se centren en recomanar el compliment de la legalitat estatal i internacional, amb especial èmfasi en les qüestions socials, ambientals i de drets humans. I al mateix temps, actors diversos d'àmbit estatal i internacional han promogut regulacions, normativa i polítiques públiques, algunes d'elles en el marc d'organismes multilaterals.
10. Les ISR també es coneixen com a "inversions socials", "verdes", o inclús "inversions ètiques". No confondre, però, amb el concepte "banca ètica", que explorarem en més endavant en el text. Veure, per exemple, l'entrada de la wikipedia: [Socially responsible investing - Wikipedia](#) o el que en diu el Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) [What is responsible investment?](#). Consultat el: 15/01/2024.
11. Veure, per exemple, la 8ena edició del [Eurosif Market Study](#), on es mostra com les "desinversions" o "exclusions" d'armament (controvertit i d'altres tipus) estan entre les primeres causes d'exclusió d'inversions responsables. Consultat el: 15/01/2024.
12. Per a una revisió de la CSR i els criteris ESG en el sector financer, consultar, entre d'altres, a Liang, H. i Renneboog, L., amb l'article [Corporate Social Responsibility and Sustainable Finance: A Review of the Literature](#) (September 24, 2020). Accedir-hi a: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3698631>
13. Robert Armstrong, a l'article [The ESG investing industry is dangerous](#), es pregunta "Com pot un fons de \$2bn marcar la diferència a nivell de l'economia global, quan hi ha prop de \$6tn en *private equity* només i uns \$360tn de riquesa global (3,000 i 180,000 vegades més grans, respectivament)?"

Des de moviments socials i societat civil s'han fet moltes crítiques a l'aproximació de les ISRs i els criteris ASG per motius diversos, que van des de la falta de transparència, la discrecionalitat i falta de rigor amb què s'apliquen (o que directament no s'apliquen), fins al fet que en realitat suposen estratègies de màrqueting que busquen "rentar la imatge" d'empreses i grans corporacions que vulnereu drets humans i laborals o contribueixen al dany mediambiental i a l'emergència climàtica, entre d'altres factors. Per què, sinó, estarien defensant els ASG fons d'inversió com Blackrock, conegut per les seues inversions en armament, l'especulació en habitatge o altres activitats altament perjudicials? Fets com aquest no són només destacats des dels citats moviments socials, sinó tribunes reconegudes per l'ortodòxia econòmica com el Financial Times també ho afirmen.¹⁴

Una aproximació en la línia dels ASG però més recent (2018), i liderada pel Programa d'Iniciativa Financera de les Nacions Unides (UNEP FI, sigles en anglès), són els [Principis per una Banca Responsable](#) (PRBs). Es tracta d'una iniciativa impulsada per l'UNEP FI i 30 bancs a nivell internacional, a la qual ja s'hi han unit més de 325 al mes de març de 2023.¹⁵ Els PRB s'eri-geixen entorn a 6 principis que busquen alinear les operacions del sector bancari amb objectius i compromisos a nivell social i ambiental, en la línia del marc dels Acords del Clima de París o els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Cal destacar aquí, però, que com ha denunciat recentment Bank Track, diversos dels bancs adherits als PRBs en la pràctica segueixen invertint en empreses i projectes que contribueixen a la destrucció del clima.¹⁶ Segons exposen, només monitoritzant 20 del total dels bancs¹⁷ adherits als PRBs es pot veure com en els darrers anys (2016-2019) aquests van finançar crèdits i bons per valors de més de 1,2 bilions de dòlars a empreses de combustibles fòssils. I tal i com veurem més endavant, els PBRs tampoc frenen la inversió de molts bancs en empreses d'armament.¹⁸

En l'informe de 2013 *'Evolución de la banca armada en España. ¿Cómo reducir la financiación de las empresas de armas?'*¹⁹ des del Centre Delàs analitzàvem que

14. *Ibid.*
15. En aquest web BankTrack es monitoritza i actualitza el llistat de bancs que han signat els PRBs.
16. BankTrack – [Principles for Responsible Banking no obstacle to finance climate destruction](#). Consultat 04/01/2024
17. Entre aquests 20 bancs trobem alguns dels que analitzem en aquest informe, els espanyols BBVA i Banco Santander i altres d'internacionals que operen a la Comunitat Valenciana com BNP Paribas, Credit Suisse, ING o Deutsche Bank.
18. "Today, it is not unusual for a single firm to retail fossil free investment funds and concomitantly offer commercial loans towards fracking, coal, and Arctic drilling". Tret de l'article: Urban, Michael & Wojcik, Dariusz. (2019). Dirty Banking: Probing the Gap in Sustainable Finance. Sustainability. 11. 1745.
19. Jordi Calvo, Centre Delàs, 2013, Informe 20: [Evolución de la banca armada en España 2013](#)

com a resposta a la controversia generada respecte a les inversions d'entitats financeres en el negoci armamentístic, moltes d'elles havien començat a desenvolupar polítiques pròpies per regular o limitar la seua relació amb el sector militar i de defensa, però amb un èxit molt reduït. Com veurem en aquest informe, si bé la introducció d'aquest tipus de polítiques, criteris i guies s'han anat replicant i expandint dins del sector bancari, tot i que moderadament, el finançament del sector ha seguit sent molt elevat i ha implicat a multitud d'entitats financeres. Per posar un exemple proper, i que veurem amb més detall al tercer capítol, entre 2020 i 2022 hi ha almenys 46 entitats financeres de l'Estat i més de 3.000 a nivell internacional, que han finançat la indústria de les armes i la militarització de fronteres amb gairebé 15.000 milions i un 1 bilion (i.e. 1 milió de milions) de dòlars,²⁰ respectivament.

Al citat informe ja s'afirmava que l'única manera d'evitar que les entitats financeres ajudin de forma tant significativa al sector armamentista seria aplicant legislació d'obligat compliment allà on les entitats estan establertes o a nivell internacional.²¹ Però això no ha estat així. I pel que fa a les polítiques en matèria de defensa, des de l'aproximació de l'RSC i les ISRs, aquestes s'han anat introduint de manera desigual i heterogènia, amb falta de transparència i una aplicació o impacte reduïts. És veritat que els criteris d'exclusió que moltes entitats financeres han començat a aplicar han tingut un cert impacte. El Financial Exclusion Tracker²² monitoritza les llistes d'empreses excloses per entitats financeres per incomplir els seus criteris ASG o similars, i a inicis de 2024 porta una recompte de 87 entitats financeres, que han realitzat 34.882 exclusions d'inversions que afecten a 4.532 empreses. Les seues dades mostren com les exclusions per motius relacionats amb el clima suposen la majoria, mentre que les relacionades amb les armes són els segon motiu.

Tanmateix, les dades mostren com el sector ha seguit aconseguint el finançament que necessitava, i la despesa militar global ha seguit creixent inalterada –o augmentada– els darrers anys.²³ De fet, ens trobem en un context global de creixent militarització, augment de conflictes i girs autoritaris i repressius

de molts governs, entre d'altres factors que comporten un augment del comerç i fabricació d'armes molt significatius. Davant d'aquesta situació, i per eliminar les poques limitacions amb què es troben, veiem com a nivell de la UE, per exemple, i arrel de la guerra a Ucraïna i a Palestina, els ministres de defensa dels estats de la regió estan maniobrant per aconseguir millorar l'accés a finançament de les empreses del sector. És per això que es critiquen els actuals criteris ASG i el seu sistema taxonòmic per les dificultats que introdueix en el seu accés a finançament. Els ministres de defensa han arribat a demanar un tractament especial que els hi garanteixi i faciliti al màxim l'accés al finançament públic i privat.²⁴ Segons diu un comunicat conjunt, "els esforços [relacionats amb la millora de la sostenibilitat en el sector] no poden produir-se a costa de l'eficàcia operativa de les Forces Armades dels Estats membres".

MÉS ENLLÀ DE LA RSC? LA BANCA ÈTICA I COOPERATIVA

Un cas diferent pel que fa al paper de l'RSC en les entitats financeres és el que fa referència al que podem anomenar com a *banca social*,²⁵ un terme ampli dins del que hi caben una diversitat d'opcions bancàries que es construeixen com a una alternativa a la banca convencional o comercial, i on la funció social de les entitats preval o es prioritza per sobre de la seua funció econòmica (o dit d'una altra manera, el seu rendiment o benefici econòmic). Dins d'aquest grup heterogeni d'entitats financeres hi trobem les cooperatives de crèdit, les caixes d'estalvis i entitats de l'àmbit de les finances ètiques. Aquest tipus d'entitats de la banca social es caracteritzen, doncs, per una vocació social molt significativa, que és present ja en els seus orígens, per molt que aquests siguen diversos. Les entitats de la banca social busquen compatibilitzar la rendibilitat econòmica amb la social, invertint en l'economia productiva real, i treballant sobre uns principis i valors molt arrelats i fermes. El models de negoci i funcionament que hi trobem poden variar molt a nivell organitzatiu, àrees o sectors de treball, territorialitat i desplegament, entre d'altres, però sempre intentant mantenir la primacia de la funció social en aspectes com la governança democràtica i participativa, la inclusió financera o la transparència, per posar uns exemples.

L'origen de les caixes d'estalvis i les cooperatives de crèdit el trobem al segle XIX, molt abans que el dels bancs ètics, que neixen durant la segona meitat del segle XX i no ha estat fins entrat el segle XXI que han

20. La Base de Dades de Banca Armada del Centre Delàs mostra inversions superiors a 959.000 milions d'euros €. I això és una subestimació, doncs només tenim dades d'un període i un número d'entitats financeres i empreses d'armes concrets durant un període determinat, que en cap cas abarquen la totalitat del negoci.

21. La iniciativa per un tractat internacional vinculant per regular les activitats de multinacionals i obligar-les al compliment dels DDHH es va iniciar el 2014 i segueix sense massa avenços. [Binding Treaty on Business & Human Rights](#). Consultat 04/01/2024

22. [Financial Exclusions tracker](#), consultat 04/01/2024

23. Consultar, per exemple, el darrer informe de despesa militar del Centre Delàs (Informe 58), titulat "'El colossal augment del pressupost militar de l'Estat el 2023. El mite del 2 % del PIB en Defensa ja està superat'". La resta d'informes de despesa es poden trobar a: [Arxius de Informes - Delàs](#)

24. [EU defence ministers to demand better finance access for industry - Euractiv](#)

25. Sanchis-Palacio y E. Pascual García. (2016). Banca ètica y banca cooperativa. un análisis comparativo a través del estudio de Caixa Popular y de Fiare Banca Ètica, Universitat de València.

començat a tenir més visibilitat i presència. Aquestes entitats de finances ètiques neixen ja molt més lligades als conceptes d'ISR i RSC,²⁶ al punt que hi ha autors que afirmen que la banca ètica suposa "la integració més avançada de la responsabilitat social al negoci bancari".²⁷ Així, per molt que els bancs ètics poden oferir productes com els de la banca convencional (e.g. targetes de dèbit, pòlisses de crèdit, etc.) per accedir-hi cal superar filtres ancorats als principis ètics amb els que treballen, com per exemple: que l'empresa o projecte que financen siga respectuosa amb els drets laborals, o que la seua activitat no vulnere els drets humans, que aporte cert valor social, que no siga especulativa i que es vincule amb el teixit productiu o l'economia "real", o que no estiga vinculada a negocis armamentístics, entre d'altres exemples.

En el cas de la banca cooperativa, el vincle amb l'RSC s'estableix també de forma natural i coherent amb els principis que regeixen el sector cooperatiu (que daten de 1844 i van ser revisats el 1995).²⁸ L'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) defineix les cooperatives "com una associació autònoma de persones que s'uneixen de forma voluntària per satisfer les seues necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i gestió democràtica". Aquí s'entreveu clarament la interrelació entre les cooperatives i la seua funció social al mateix nivell que l'econòmica. Els principis cooperatius d'educació, formació e informació, cooperació i interès per la comunitat són propis o aplicables a la lògica de la responsabilitat social corporativa.²⁹

La relació amb el concepte d'RSC, i dins d'aquest amb les ISR, que en són el seu pilar fonamental i el que té més influència i impacte en el sector bancari, varia segons si parlem de la banca social o de la banca comercial o convencional. En aquest últim cas, que és el de la majoria d'entitats i les que vehiculen un volum major de diners dins del sector de finançament, les entitats persegueixen com a fi últim la maximització del valor de mercat per l'accionista i tendeixen a contemplar l'RSC com a instruments de promoció i/o rentat d'imatge o inclús per accedir a certs nínxols de

mercat. En qualsevol cas, no està formalment establert com un principi rector de la seua acció, sinó que l'RSC es deriva de les definicions més acceptades i les recomanacions d'organismes multilaterals i/o organitzacions privades són assumides en graus diversos, en funció del context i molts altres factors.³⁰

En resum, doncs, podem veure com la responsabilitat social en el sector bancari es desplega de forma diferent en funció del tipus de banca de què parlem, i com veurem més avall això té uns impactes a nivell de la capacitat d'incidir en les (des)inversions de les entitats financeres en concret, i la seua relació amb el sector armamentístic i de defensa en general.

1.2 INICIATIVES D'RSC BANCÀRIA

Les entitats financeres adquireixen un seguit de compromisos en matèria d'RSC que normalment es desenvolupen, per una banda, en les seues polítiques sectorials i codis de conducta interns i, per l'altra i de forma complementària, mitjançant l'adhesió a iniciatives internacionals en aquest àmbit. Aquestes iniciatives i instruments són eminentment de caràcter voluntari, és a dir, no són exigibles en processos judicials en cas de vulneració dels seus principis. En termes generals, els principals marcs normatius utilitzats per les entitats financeres espanyoles per dur a terme inversions socialment responsables són el Pacte Mundial de Nacions Unides, les Directrius de l'OCDE per empreses multinacionals i els Principis Rectors de Nacions Unides,³¹ però no són els únics.

En aquest apartat farem una revisió d'algunes de les principals iniciatives a nivell internacional de les que formen part algunes de les principals entitats financeres de l'Estat espanyol i internacionals que operen a la Comunitat Valenciana. En primer terme podrem analitzar el grau en que cadascuna d'aquestes iniciatives inclou criteris relacionats amb el risc mediambiental i/o social que comporta la indústria armamentista. Ho farem sobre la mostra de 26 bancs que estudiem al llarg d'aquest informe, que és suficientment àmplia i diversa per permetre'ns tindre una bona aproximació a quina és la situació al sector en termes generals. Les iniciatives escollides són aquelles orientades a guiar i desplegar les polítiques d'RSC en l'àmbit empresarial i financer en temes com la protecció dels drets humans, la sostenibilitat, la governança corporativa; la lluita contra el canvi climàtic, les emissions de diòxid de carboni i altres gasos d'efecte hivernacle, entre d'altres.

26. Alejos Góngora, C. L. (2014) La inversión socialmente responsable (ISR): Una opción comprometida con el bienestar. Cuadernos de la Cátedra "La Caixa" de Responsabilidad Social de la Empresa y Gobierno. Sasia, P. (2012) La Banca Ética en Europa: el enfoque del crédito como criterio de configuración de un espacio de alternativa. CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, nº 75, pp. 277-299
27. Cortés García, F. J. y Belmonte, L. (2010) La base social de las cooperativas de crédito. La importancia de la Responsabilidad Social Corporativa, Revista de Estudios Empresariales, nº 2, pp. 35-53
28. Moneva, J.M. y Lizcano, J.L. (2003) Marco conceptual de la responsabilidad social corporativa. Barcelona: Asociación Española de Contabilidad y Auditoría de Cuentas (AECA). Documento Nº 1.
29. Carrasco Monteagudo, I. (2005) La ética como eficiencia: la responsabilidad social en las cooperativas de crédito españolas, Ciriec-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, Nº 53, pp. 351-367.

30. JR Sanchis -Palacio y S. Rodríguez Pérez. (2018). Responsabilidad social empresarial en banca. Su aplicación al caso de la banca cooperativa.

31. La inversión sostenible y responsable en España - Estudio Spainsif 2023. Consultat el: 15/01/2024.

Taula 1. Iniciatives i compromisos de responsabilitat social de les entitats financeres

Nom de la iniciativa	Temes Clau	Recomana excludre la indústria armamentista?	Entitats financeres signants o adherides
Pacto Mundial de las Naciones Unidas (UNGC- United Nations Global Compact)	Drets Humans; Nacions Unides	No	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell, Bankinter, B.Mediolanum
Principios de Banca Responsable (PRB) de UNEP FI	Canvi Climàtic; Responsabilitat Social Corporativa; Desenvolupament Sostenible; Nacions Unides	Parcialment	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell, Ibercaja Grup, Caixa d'Enginyers, Bankinter, BNP Paribas, Deutsche B., UBS, Credit Suisse, ING, B.Mediolanum
Principios Rectores sobre las Empresas y los Derechos Humanos (2012)	Drets Humans; Nacions Unides	Parcialment	B.Santander, BBVA, Caixa Group
Principles for Responsible Investment (UNPRI o PRI)	Responsabilitat Social Corporativa; Desenvolupament Sostenible; Nacions Unides	Parcialment	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell, Caixa d'Enginyers, BNP Paribas, UBS, Credit Suisse, ING, B.Mediolanum
Principios de Ecuador	Responsabilitat Social Corporativa; Desenvolupament Sostenible	No	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell, Bankinter, BNP Paribas, Deutsche B., UBS, ING, Credit Suisse
Cambridge Institute for Sustainable Leadership (CISL) & Banking Environment (BEI) initiative	Responsabilitat Social Corporativa; Desenvolupament Sostenible	Sí	Banco Santander
World Business Council for Sustainable Development	Responsabilitat Social Corporativa; Desenvolupament sostenible	No	Banco Santander
Carbon Disclosure Project (CDP)	Carboni; canvi climàtic; emissions d'efecte hivernacle	No	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell, Bankinter, BNP Paribas, Deutsche B., UBS, Credit Suisse, Banco Mediolanum
The Collective Commitment to Climate Action (CCCA)	Canvi climàtic; responsabilitat social corporativa; Nacions Unides)	No	B.Santander, BBVA, Caixa Group, BNP Paribas, ING
NET-ZERO BANKING ALLIANCE (NZBA)	Canvi climàtic; Responsabilitat Social Corporativa; Energia; Plantes d'energia)	No	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell, Bankinter, Ibercaja, BNP Paribas, Deutsche B., UBS, ING
Estándares GRI y el suplemento sectorial Financiera Services de la guía G4 de GRI.	Desenvolupament Sostenible; drets humans	Parcialment	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell
Principios de los Bonos Verdes (GBP). Guía del Procedimiento Voluntario para la Emisión de Bonos Verdes	Carboni; canvi climàtic; Desenvolupament sostenible	No	Caixa Group, Deutsche B, Credit Suisse, Mediolanum
The Natural Capital Declaration (NCD)	Canvi climàtic; Desenvolupament sostenible	Parcialment	BBVA
Paris Agreement Capital Transition Assessment (PACTA)	Responsabilitat Social Corporativa, Canvi climàtic; Desenvolupament sostenible	No	B. Santander, BBVA, BNP Paribas, Deutsche Bank, UBS, Credit Suisse, ING
Thun Group Of Human Rights	Drets Humans	Parcialment	BBVA, UBS, Credit Suisse, ING
Science Based Targets initiative (SBTi)	Canvi Climàtic; Responsabilitat Social Corporativa	No	BBVA, ING
Task force on Climate Related on climate related disclosures	Responsabilitat Social Corporativa; Canvi climàtic	No	B.Santander, BBVA, Caixa Group, B.Sabadell, Bankinter, Credit Suisse, ING

Font: Elaboració pròpia

Tal i com observem a la **Taula 1** (veure descripcions a la **Taula 7** de l'**Annex**), molt poques d'aquestes iniciatives destaquen la fabricació d'armament com una amenaça a les àrees que pretenen protegir des del punt de vista de la RSC. De manera explícita, els *Principis d'Inversió Responsable (PRI*, per les seues sigles en anglès), recomanen en alguns dels seus documents excloure la indústria d'armament per tal de poder assolir els criteris d'ASG en les inversions.³² El mateix indica la *Banking Environmental Initiative (BEI)*, on s'explica que una de les formes d'inversió responsable és l'exclusió de determinades armes.³³ El *Pacte Mundial pels Principis de la Banca Responsable (PRB*, en anglès), per la seua banda, assenyala entre els riscos als drets humans provocats pel sector de la indústria manufacturera el "subsector de defensa".³⁴ Els estàndards de *Global Reporting Initiative (GRI)*, per altra banda, no fan cap al·lusió al sector armamentista al seu suplement sectorial de Serveis Financers de la Guia G4,³⁵ però entre els sectors considerats amb un major impacte a la sostenibilitat, el sector bancari es troba en el primer grup. En el segon grup de prioritat trobem el sector aeroespacial i de defensa, que inclou l'activitat de fabricar vehicles espacials i armament. Malgrat això no es fa una connexió específica entre els dos sectors.

De manera més indirecta, altres instruments analitzats destaquen la necessitat d'avaluar el context del país on s'opera, recomanant no fer-ho a territoris on hi haja risc de conflicte armat o de vulneració de drets humans. Així ho fan el *Natural Capital Declaration (NCD)* o el *Thun Group Of Human Rights*.

La resta d'iniciatives exposades a la taula se centren principalment en criteris de caràcter ambiental i enfocats a la lluita contra el canvi climàtic. Gairebé tots

32. Consultar la Guia de 2023 del PRI: *ESG integration in listed equity: a technical guide. Investment manager selection guide* Consultat el 31/01/2024

33. Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL), *What is responsible investment?* Consultat el 31/01/2024

34. UNEPFI Human Rights, *General Manufacturing*

35. Global Reporting Initiative (GRI), *G4 Financial Services Sector Disclosures*

identifiquen com a sectors sensibles en aquest aspecte, l'extracció de carbó, el petroli, el gas, la indústria automobilística, del ciment, l'aviació, el transport marítim, entre d'altres.³⁶ Tanmateix, cap d'ells apunta a la indústria armamentista, un sector altament contaminant, malgrat l'existència d'estudis que així ho demostren.³⁷

Per altra banda, moltes de les iniciatives a les que s'adhereixen els bancs destaquen la importància d'avaluar i categoritzar els potencials impactes del finançament d'un projecte o empresa (veure Principis d'Equador- P1-, Principis de Banca Responsable de UNEP FI P2). Els criteris recomanats per dur a terme aquesta tasca es basen en valorar qüestions com l'abast de l'impacte, l'escala d'exposició, el context, la intensitat dels impactes, la capacitat per a mitigar els danys, entre d'altres aspectes. Aquest tipus d'avaluació pot ser molt problemàtica en el cas de la indústria armamentista per diversos motius. En primer lloc, la categorització del tipus d'armament pel potencial dany que pot causar deixa la porta oberta a un gran ventall d'armes i productes derivats, que són igualment una amenaça a la vida de les persones i al medi ambient. En segon lloc, malgrat que es fan avaluacions del context, sovint, moltes exportacions d'armament acaben a països en conflicte armat o a estats que vulneren els drets humans. Aquestes decisions acostumen a estar influenciades per interessos polítics i econòmics que treuen de l'equació la protecció dels drets humans (veure, per exemple, el **Destacat 1**). En tercer lloc, perquè la indústria armamentista és molt opaca i, per tant l'avaluació d'impacte sovint està mancada de molts elements importants a l'hora de determinar si el projecte és finançable o no (veure **Destacat 2**). Per tant, en qualsevol cas, cal promoure un sector financer que camine cap a la **inversió zero** en armament.

36. Exemple: <https://2degrees-investing.org/wp-content/uploads/2020/03/PACTA-disclosures-report.pdf>

37. Un exemple el trobem a l'informe de 2023 del Transnational Institute, *Stop Wapenhandel i Tipping Point*, amb la col·laboració del Centre Delàs: "El clima sota foc creuat. Com l'objectiu del 2% de despesa militar de l'OTAN contribueix al col·lapse climàtic"

Destacat 1. **Influència política en les decisions de finançament: el cas del finançament d'armes utilitzades a la guerra contra el Iemen**

25 països del món van realitzar exportacions d'armament a l'Aràbia Saudí i els EAU, països que lideren la coalició de països de la guerra contra el Iemen. Fins a 80 empreses van estar implicades en la fabricació d'armament, tal i como exposa l'**Informe del Centre Delàs, Amnistia Internacional i ECCHR**.³⁸ Aquest estudi analitzava dades sobre 15 empreses, 9 de les quals ha estat finançades per la **banca armada espanyola** (amb més de **8.600 milions de dòlars**).

Entre els principals bancs finançadors hi trobàvem el **BBVA i el Banco Santander** (amb **5.000 milions de dòlars**). Hem de recordar que el conflicte del Iemen ha estat qualificat com un dels desastres humanitaris més greus dels últims temps amb xifres esgarrioses³⁹ com que 2/3 de la població està per sota l'umbral de la pobresa, més de 4 milions de persones són desplaçades internes i més de 17 milions necessiten ajuda nutricional.

Destacat 2. **L'opacitat del sector: el cas de MAXAM Anadolu (2015)**

A l'estiu de 2015, en plena guerra de Síria, un camió carregat amb 21 tones de substàncies explosives va estar retingut a l'aduaneta turca durant cinc dies fins que la Direcció d'Aduanes d'Antakya denegà el trànsit de la mercaderia pel pas fronterer de Cilvegözü, malgrat que ja comptava amb l'autorització policial. Les alarmes van saltar en el moment en que els agents van prendre consciència de la ruta escollida ja que aquesta es traçava per tot el territori sirianès fins a la seua destinació: Aman, Jordània. En aquell moment, Síria estava sumida en una croenta guerra civil i tot el país estava controlat per milícies rebels, des del Front Islàmic a la frontera amb Turquia fins al Daesh passant per altres grups islamistes com el Front AL-Nusra. Per tant, donat aquest context: qui podia esperar que la mercaderia arribara a la seua destinació?

Els explosius que duia el camió provenien de MAXAM Anadolu, una filial de les 45 que té la **multinacional espanyola, MAXAM, fabricant d'explosius i municions**. Ni l'empresa matriu, ni la planta d'Anadolu es van responsabilitzar d'aquest risc, inclús asseguraven no tenir constància de la ruta que anava a emprendre la mercaderia. Cal destacar que gràcies també a l'entramat empresarial transnacional va ser possible esquivar les pròpies normes espanyoles que hagueren, provablement, desaprovat l'enviament.⁴⁰ Aquesta opacitat, haguera fet, sens dubte, molt complicada una avaluació d'impacte a Bankia, una de les entitats financeres que, entre 2014 i 2019 va finançar a l'empresa espanyola amb 55 milions d'euros en crèdits.⁴¹

38. Centre Delàs, Informe '*Exportación de armas españolas y presuntos crímenes de guerra en Yemen*' realitzat amb Amnistia Internacional i ECCHR sobre el comerç d'armes amb el Iemen i els possibles crims comesos entre 2015 y 2021.

39. Informació actualitzada disponible al web: <https://eacnur.org/es/guerra-yemen>

40. En l'article *Maxam. Sortear la Ley de ventas de armas*, Tica Font, investigadora del Centre Delàs, ho explica i recupera una exclusiva de VICE dels periodistes Quique Badia i David Meseguer, *¿Cómo explosivos 'Marca España' pudieron acabar en manos de yihadistas sirios?*, on denuncien aquest fet. Consultats en: 15/01/2024.

41. Campaña Banca Armada (2020). Nota de Premsa: *La campaña Banca Armada denuncia que Bankia i el Banc Sabadell financen la indústria de la guerra, el control fronterer i la producció d'armes nuclears*. Consultats el: 02/02/2024.

2. NORMATIVES DE RSC EN MATÈRIA DE DEFENSA DE LES ENTITATS FINANCERES

Si en l'apartat anterior hem fet una revisió de les iniciatives globals de responsabilitat social a les que s'adhereixen els bancs i fons d'inversió i altres entitats financeres, en aquest ens dediquem a analitzar les seues polítiques individuals, posant el focus en el seu posicionament respecte a la indústria d'armament. Per a fer-ho, hem consultat la documentació i webs de les entitats financeres estudiades per tal de localitzar, identificar i analitzar les mesures i compromisos que recullen en relació a les polítiques en matèria d'armament i defensa.⁴²

Com veurem, l'estratègia d'exclusió de determinades indústries segueix estant força present en les polítiques d'inversió socialment responsable de les entitats financeres. Entre les exclusions més comunes estan les relacionades precisament amb la indústria

d'armament i, en particular les inversions en bombes de dispersió, mines antipersona i armes de destrucció massiva, totes elles prohibides pel dret internacional. Tanmateix, encara són poques les entitats que exclouen la totalitat d'inversions relacionades amb la producció i comerç d'armes.⁴³

En aquesta ocasió hem volgut fer una avaluació mixta, qualitativa i quantitativa, de les polítiques dels bancs, per la qual cosa hem decidit valorar quantitativament els criteris utilitzats amb intenció d'avaluar el grau de compromís de cada banc pel que fa a les polítiques de desinversió en armament. Així, hem dissenyat un sistema de puntuació que explicarem a continuació i que ens permet classificar les entitats financeres a partir de la puntuació que obtenen pel que fa a polítiques en matèria d'armament i defensa.

En aquesta classificació hem formulat tres nivells diferents de compromís: un *alt/màxim*, un *mig* i un *baix/mínim*. Així, es valoren més positivament (i per tant es consideren més compromesos) aquells crite-

42. Aquesta documentació amplia i actualitza (a desembre de 2023) allò consultat per a l'elaboració de l'anterior informe de Banca Armada a la Comunitat Valenciana, publicat el 2022.

43. Spainsif: La Inversión Sostenible y Responsable en España

ris que són més restrictius cap a les inversions de la indústria del sector armamentista i de defensa i que estan menys limitats pel que fa a què entenem que entra dins del sector i què no (en la línia d'entendre que les formes i actors de la guerra evolucionen, incloses les empreses involucrades)

A continuació descrivim breument els tres nivells de grau de compromís i la puntuació que atorguem als diferents criteris/polítiques que hi trobem en cadascun d'ells:

■ **Alt/Màxim:** compromís explícit d'excloure qualsevol tipus de participació en el finançament de la fabricació, producció i venda d'armes de tot tipus (o sense distincions) i els serveis relacionats, sense matisos ni excepcions. **20 punts.**

■ **Mig:** No es prohibeixen en la seua totalitat les inversions en empreses d'armament però sí que existeixen polítiques explícites cap a certs fabricants o tecnologies i fins i tot els serveis associats. Si bé està molt lluny d'una prohibició total, és més que allò mínimament requerit per la legislació internacional i els acords del sector. Distingim entre 3 tipus de compromisos (màxim **12 punts**):

- a) Llistat específic d'exclusió d'empreses d'armament. **5 punts.**
- b) L'exclusió d'altres tipus d'armament que no necessàriament són d'ús militar, com les armes lleugeres o tecnologies de doble ús. **4 punts.**
- c) L'exclusió d'altres sectors que poden estar relacionats amb l'ús, la producció o el comerç d'armes com ara les empreses de seguretat. **3 punts.**

■ **Baix / Mínim:** les mesures d'exclusió o prohibició d'inversió en el sector armamentístic són les mínimes requerides per la legislació internacional. Distingim entre 2 tipus de compromisos (màxim **3 punts**)

- a) Les exclusions d'armament prohibit pel dret internacional, o el que es coneix de forma comú com a "armes controvertides" i les armes de destrucció massiva, on hi trobem les mines antipersones, les bombes de dispersió, les armes químiques, biològiques, les armes nuclears, el fòsfor blanc o l'urani empobrit. **2 punts.**
- b) L'exclusió d'inversions pel context (casos de conflictes armats, potencials vulneracions de drets humans, possible augment de tensions, etc). Aquest és el mínim grau de compromís, no perquè no siga important excloure aquestes inversions, sinó perquè mai hauria de permetre's invertir en elles. **1 punt.**

A continuació recollim i resumim aquest sistema de puntuació en la **Taula 2**.

A la **Taula 2** hi trobem un resum dels tres graus, les puntuacions de cadascun i a quin conjunt de criteris es refereixen. Aquest sistema ens permet elaborar una classificació partint de l'avaluació i puntuació de les mesures i polítiques concretes de cada entitat financera. Així, amb la classificació podem distingir entre graus diferents de compromís global de les entitats financeres pel que fa al finançament de les armes i la guerra, i valorar quina posició ocupa cada entitat. En resum, aquesta puntuació reflecteix el conjunt de compromisos explícits, mesures i reglaments i normatives que elaboren o adopta cada entitat en quant a les inversions en empreses d'armes i serveis relacionats.

Taula 2. Sistema de puntuacions de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa de les entitats financeres

Grau de Compromís	Puntuació	Tipus de política en matèria de defensa
Alt	20	Compromís explícit de prohibició i exclusió de compra-venta o finançament de producció d'armament.
Mig	5	Llistes d'exclusió d'empreses
	4	Exclusió tecnologia doble ús
	3	Exclusió d'empreses seguretat, armament lleuger, contractes militars d'abastiment, armes d'assalt per a ús civil.
Baix	2	Armes controvertides (mines antipersona, bombes dispersió, armes químiques i biològiques, fòsfor blanc, urani empobrit, armes nuclears) i armes de destrucció massiva.
	1	Exclusió d'inversions pel context (casos de conflictes armats, potencials vulneracions de drets humans, d'augment de tensions, falta de llicències, països amb sancions i/o embargaments, que no ratifiquen tractats, etc.).

Font: Elaboració pròpia

Els criteris principals utilitzats a l'hora d'establir les puntuacions per a cada mesura i els 3 graus diferents de compromís han estat dos. Primer, el de poder copsar qualitativament la diferència entre 3 postures diferents: una de compromís total amb el desarmament i el no finançament de les armes, una de compromís a mig camí (més de l'estrictament necessari però força allunyat d'una posició òptima) i una de compromís de mínims. I segon, el de poder valorar de forma individual les diferents polítiques amb unes puntuacions que guarden relació amb l'impacte i l'abast de cada mesura, i que són coherents amb el conjunt del sistema de puntuació i graus definits.

Així, els 20 punts indiquen un compromís "alt" o "màxim". En general no s'espera un nivell superior als 20 punts, ja que les mesures inferiors són innecessàries si s'adopta una mesura d'aquest rang, que implica un compromís total i absolut de no finançar la fabricació, producció i venda d'armes (si hi ha mesures extra no les reflectim a la puntuació per ser redundants). Les entitats que no tenen aquest tipus de compromís no poden arribar mai a aquesta puntuació, sinó com sumaran com a màxim 15 punts en cas de complir amb tots els criteris del compromís "mig" i "baix/mínim". El criteri utilitzat per a definir les mesures o polítiques que conformen el grau "mig" ha estat el fet que, o bé inclouen llistats específics d'empreses o tecnologies, fet que no entén de matisos i subterfugis i permet tenir un impacte directe a nivell d'exclusions (i per tant de finançament), o bé operen sobre una visió àmplia del sector, incloent empreses de seguretat, contractes de serveis o abastiment i l'armament lleuger. I en ambdós casos, aquestes mesures mostren una voluntat –almenys formal– d'anar més enllà del mínim requerit pel que fa a les inversions en el sector armamentístic. Finalment, les mesures de grau "mínim" com veurem són pràcticament presents a totes les entitats, per la seua condició d'obligatorietat (per llei) o pel fet d'abordar casos "extremes" (o així considerats per l'ONU i altres organismes), però mostren un grau de compromís baix amb la desinversió en armament, i per tant mantenen la porta encara més oberta a que les entitats financen empreses i projectes armamentístics.

En els tres subapartats que venen a continuació revisarem tres grups diferents d'entitats financeres, però que tenen en comú que operen a l'Estat espanyol i a la Comunitat Valenciana. Al primer grup trobem entitats d'àmbit estatal i ocupen els deu primers llocs, és a dir, són part del Top-10⁴⁴ de la banca armada i de la

44. En realitat al TOP-10 al tercer lloc hi ha el SEPI, o Sociedad Estatal de Participaciones Industriales, que depèn de l'Estat espanyol i que no hem estudiat aquí. Per aquest motiu, la desena entitat estudiada en aquest apartat, Buy & Hold, ocupa l'onzè lloc del rànquing.

militarització de fronteres segons l'últim informe del Centre Delàs.⁴⁵ Aquestes, com hem explicat a la introducció, representen la banca comercial o tradicional majoritària, amb alta penetració a tot l'estat i també –moltes d'elles– amb importants inversions a nivell internacional. Al segon grup hi trobem les entitats internacionals –amb seu o origen fora de l'Estat espanyol– però que també operen en major o menor grau a la Comunitat Valenciana i a Espanya. Hem seleccionat les 6 més rellevants en termes de finançament militar segons el citat informe. Entre aquestes entitats hi trobem bancs molt grans a nivell internacional amb un desplegament o penetració desigual a l'Estat i la Comunitat Valenciana, operant algunes també com a banca comercial més tradicional –per molt que "estrangera"– i d'altres més com a vehicles d'inversió per a grans empreses i/o capitals. Per últim, al tercer grup analitzem entitats del que en alguns àmbits s'anomena banca social: sobretot les caixes d'estalvis i cooperatives de crèdit de la Comunitat Valenciana, que tenen un alt desplegament territorial i molts usuaris, però operen sota lògiques d'actuació diferents (més democràtiques, arrelades/local, etc) que les de la banca tradicional, i dos dels principals bancs ètics de l'Estat espanyol. Per a tots els grups hem analitzat de forma sistemàtica cadascuna de les entitats financeres segons els mateixos criteris de puntuació i hem determinat el seu grau de compromís segons el sistema explicat anteriorment. Tot plegat ens permet desplegar un anàlisi comparatiu d'un conjunt de 26 entitats financeres, i també del comportament o tendències que es poden detectar en funció del grup al que pertanyen.

2.1 VALORACIÓ DE LES NORMATIVES D'RSC EN MATÈRIA D'ARMAMENT I DEFENSA D'ENTITATS FINANCERES ESPANYOLES

En aquest subapartat analitzem les polítiques de responsabilitat social corporativa de les entitats financeres que encapçalen el *top 10* del rànquing de finançament d'armes i militarització de fronteres de 2023. Abans de descriure les troballes concretes en cada cas, cal puntualitzar que només ens hem centrat en les primeres 10 entitats financeres privades, per tant, el SEPI queda exclòs d'aquesta anàlisi.

En termes generals podem afirmar que totes les entitats que conformen aquesta llista compten amb polítiques més o menys exhaustives a partir de codis ètics, polítiques de sostenibilitat, polítiques sectorials, informes d'avaluació no financera i informes de gestió de riscos ASG. Concretament, el nostre objectiu era identificar en aquests documents criteris d'exclusió en les inversions de la indústria armamentista i de

45. Centre Delàs, 2023, Informe 59: *Finançament de la militarització i la guerra de fronteres a la Mediterrània*.

militarització de fronteres. A la **Taula 3** trobem el resultat de l'anàlisi de les polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa d'aquest conjunt d'entitats.

D'entrada, podem observar una tendència generalitzada: excloure de les inversions les armes considerades *controvertides*. Tan sols una entitat financera del rànquing exclou a *tota* la indústria sense excepcions, que és Caixa d'Enginyers.⁴⁶ El criteri basat en l'armament controvertit està present en tots els casos analitzats malgrat que entre ells presenten algunes diferències tant en la terminologia com en concreció: hi ha qui parla només d'armes controvertides, sense especificar quines, hi ha qui enumera totes les armes prohibides per les convencions internacionals i hi ha qui només enumera algunes d'elles. Per exemple: les polítiques d'exclusió de BBVA i de Caixa Group exclouen totes les inversions en armament controvertit, concretament en empreses que fabriquen mines antipersona, bombes de dispersió, armes químiques, biològiques, nuclears, municions de fòsfor blanc o urani empobrit. En altres casos es presenten exclusions més generals com ara Kutxabank, que només parla "d'armament controvertit. Buy & Hold, per la seua banda, només exclou de manera explícita les inversions en empreses que fabriquen mines antipersona i bombes de dispersió.

Dins de les mencions a les armes controvertides, algunes entitats financeres exclouen també empreses implicades en la producció, no sols d'armament nuclear, sinó també de components del mateix o que treballen amb països no signataris del Tractat de No Proliferació d'Armes Nuclears (TPAN). Tanmateix no s'observa cap limitació a fer negocis amb empreses que treballen amb països no signataris del TPAN aprovat el 22 gener de 2021.⁴⁷

Així mateix, hi ha altres criteris d'exclusió del sector que també es basen en altres elements que tenen en compte el context d'on es fabrica o on pot arribar –potencialment– l'armament. En aquesta línia, el Banc Santander i el BBVA contemplen un seguit de límits a les inversions en armes tenint en compte que les empreses involucrades en la fabricació d'armament no treballen amb països que no hagen ratificat els principals instruments jurídics de les Nacions Unides sobre Drets Humans, o amb països que hagen estat inclosos en la llista de territoris no cooperants amb el blan-

quejament de capitals identificats pel Grup d'Acció Financera Internacional (GAFI). El Banc Santander, Caixa Group, BBVA i Banc Sabadell exclouen els negocis amb empreses que venen armament a països o grups subjectes a embargament d'armes de les Nacions Unides, la UE o els EEUU, així com al finançament de béns que puguen esdevindre una amenaça a la pau, la defensa i estabilitat dels països implicats o que pugueren agreujar conflictes armats, incrementar tensions existents o vulnerar drets humans. Algunes contemplen particularitats com a criteri d'exclusió que les operacions es duguen a terme amb intermediaris, que les empreses manquen de les llicències d'exportació pertinents o que hi haja indicis que apunten a possibles desviacions de la mercaderia. Les més exhaustives en aquests llistats són BBVA, Banc Santander i Caixa Group. Per altra banda, algunes entitats financeres parlen d'excloure de les inversions les "tecnologies de doble ús", és a dir, aquelles que pugueren ser utilitzades per a fins armamentistes (*i.e.* BBVA i Caixa Group).

Pel que fa els sistemes de control d'inversió, algunes de les entitats analitzades compten amb llistats d'exclusió de companyies concretes que van actualitzant cada any (*i.e.* Banc Santander, BBVA o Bankinter). Aquests mecanismes de control, normalment estan desenvolupats per un òrgan en concret que s'ocupa de fer seguiment de les inversions per tal d'assegurar-se que cap de les operacions són contràries als criteris ASG. EDM Group, per exemple, compta amb una Gestora (EDM GESTIÓN SGIC), que "realitza un seguiment pròxim i continu de les companyies en les quals inverteix, verificant la creació de valor a llarg termini per als seus inversors i l'alineació d'interessos amb els seus accionistes. Això implica un seguiment periòdic tant d'aspectes econòmics financers com d'elements ASG".⁴⁸

Cal destacar també que en els últims anys algunes entitats financeres han reforçat les seues polítiques de RSC, particularment pel que fa les exclusions del sector d'armament. Banc Sabadell, que tenia una política de l'any 2018, n'és un cas. La seua nova política inclou, per una banda, el llistat de l'armament controvertit que exclou finançar, mentre que abans només es referia a "armes controvertides". Per altra banda, ara la seua política parteix de que la indústria d'armament està parcialment exclosa i que aquesta exclusió pot ampliar-se, mentre que anteriorment no es donava per fet que hi hagueren restriccions com a norma general.⁴⁹ Bankinter també ha reforçat la seua política en l'últim any. Pel que fa la indústria de les armes, aplica una exclusió total a les inversions en companyies o emissors amb algun vincle amb "armament controvertit" o que

46. El cas concret de Caixa d'Enginyers i la seua aparició al rànquing de banca armada amb inversions per valor de més de 15 milions d'euros es deu al fet que en el darrer informe haguem ampliat el criteri de què entenem per banca armada, incloent empreses vinculades a la militarització i securització de fronteres que prèviament no analitzàvem, com Eulen, Atos o Accenture.

47. Tal i com denuncia la Campanya Internacional per a l'Abolició de les Armes Nuclears (ICAN, en anglès) i les entitats que en formen part a l'Estat espanyol, tot i l'aprovació del tractat el 2021, hi ha molts estats que no s'hi han adherit encara, inclòs l'Estat espanyol.

48. EDM - Política de Inversió Socialmente Responsable, Consultat el: 05/12/2023

49. Banc Sabadell - Políticas, códigos y normas Consultat el: 05/12/2023

Taula 3. Anàlisi de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa de les entitats financeres del Top-10 del rànquing espanyol de la banca armada i de militarització de fronteres de 2023

Grau de Compromís	Puntuació	Tipus de política en matèria de defensa	Banco Santander	BBVA	Caixa Group	Banc de Sabadell	Ibercaja Group	EDM Group	Caixa d'Enginyers	Kutxabank	Bankinter	Buy & Hold	
Alt	20	Producció i venda d'armes i serveis relacionats amb aquestes							X				
		No finança la fabricació d'armes							X				
Mig	5	Llista d'exclusió d'empreses fabricants d'armament	X	X							X		
		Recomana no invertir en la indústria armamentista però no l'exclou.											
	4	Exclou la fabricació de tecnologia que pugui ser utilitzada per a fins armamentistes (tecnologies de doble ús)	X	X	X								
3	3	Empreses de seguretat privada											
		Armament lleuger											
Baix	2	Contractes militars d'abastiment											
		Fabricants d'armes d'assalt militar per a ús civil		X									
		Armes controvertides		X	X	X	X	X			X		
		Mines antipersona	X	X	X	X	X	X				X	X
		Municions de dispersió	X	X	X	X	X	X				X	X
		Armes químiques	X	X	X	X	X	X				X	
		Armes biològiques	X	X	X	X	X					X	
	1	1	Armes nuclears	X	X	X	X		X				
			Munició de fòsfor blanc		X	X							
			Munició d'urani empobrit	X	X	X							X
			Armes de destrucció massiva										
			Empreses involucrades en la producció o comercialització d'armes nuclears i/o components en països no firmants o que incumpleixen el Tractat de No Proliferació.	X	X	X							
			Països que no hagin ratificat els principals instruments jurídics de la ONU sobre DDHH.	X	X								
			Empreses que no estan en possessió de la llicència d'exportació pertinent.		X								
			Països que hagin estat inclosos en la llista de països o territoris no cooperants en la prevenció del blanqueig de capitals identificats pel Grup d'Acció Financera Internacional (GAFI).	X	X								
1	1	Països sancionats per l'ONU o la UE per vulneracions de DDHH o repressió interna, segons la DUDH el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics o el Protocol Facultatiu de Drets de la Infància en relació a la participació de nens en conflictes armats.	X	X									
		Empreses que venen armament a països o grups subjectes a embargament d'armes per la ONU, l'UE o els EEUU.		X	X	X							
		Si els béns són susceptibles de posar en risc la seguretat, la pau, la defensa i l'estabilitat dels països; provocar o agreujar conflictes armats o incrementar les tensions existents al país de destinació final o hi ha alt risc de vulneració dels DDHH	X	X	X	X							
		Operacions de comerç amb intermediaris		X	X								
		Operacions en les que l'usuari final no sigui un organisme públic o empreses de capital públic majoritari		X	X								
1	1	Si existeixen motius seriosos per creure que el producte pugui desviar-se del seu destí	X		X								
		Si el producte finançat podria ser utilitzat per agredir a altres països o imposar per la força una reivindicació territorial, tot plegat, tenint en compte l'actitud del país respecte al terrorisme, la naturalesa de les seves aliances i el respecte al dret internacional	X	X	X	X							

Font: Elaboració pròpia

"estiguen identificades per tindre controvèrsies derivades de la violació dels drets humans, drets laborals o els principis de les Nacions Unides (UN Global)".⁵⁰

Caixabank, per la seua part també ha reforçat alguns aspectes de la seua política de RSC en relació a l'armament. Al Consell d'Administració de març de 2022, la companyia va aprovar la seua política corporativa de gestió de riscos de Sostenibilitat/ASG, a partir de la qual ha iniciat una anàlisi de la seua cartera de clients amb un *major risc inherent ASG* pel compliment amb els seus compromisos de gestió de riscos. Pel que fa a aquesta revisió de clients, Caixabank indica que durant el primer semestre de 2023 ha iniciat un procés de prioritització dels clients començant per aquells vinculats al sector de defensa i per clients que compten amb domicili fiscal a països d'alt risc des de la perspectiva de la sostenibilitat.⁵¹

Tanmateix, cal destacar que la política sectorial de defensa de Caixabank continua puntualitzant que, *"de forma excepcional es podrà valorar l'establiment de relació comercial amb alguna empresa o grup empresarial que poguera ser objecte d'aquestes exclusions, si la finalitat del finançament no fora una activitat relacionada amb material de defensa"*.⁵² Per tant, la porta queda oberta a continuar finançant el teixit empresarial dedicat a la indústria armamentista, encara que siga de manera indirecta.

En conclusió, les polítiques de sostenibilitat dels bancs són cada volta més àmplies i presents, i la majoria inclouen criteris ASG. No obstant això, en termes generals, els criteris més desenvolupats són els relatius al medi ambient i no a les armes i el sector de defensa. Observem com en els últims anys es fan progressivament més explícits els mecanismes de control d'aquestes inversions i es comença a prioritzar l'anàlisi de la indústria d'armament en tant que in-

50. Bankinter, 'Política de Exclusión de Bankinter Gestión de Activos, SGIC S.A.' Consultat el 05/12/2023.

51. Caixabank, Principios de actuación de la Política corporativa de gestión de riesgos de sostenibilidad/ASG Consultat el 05/12/2023.

52. *Ibid.*

dústria potencialment nociva. En aquest sentit, és cert que gran part de les exclusions en armament encara estan restringides a les armes "controvertides", és a dir, aquelles que estan prohibides pel dret internacional. Tal i com veurem en el tercer capítol, tot i aquest creixement en les polítiques d'RSC i criteris ASG, les inversions en armament de les entitats financeres segueixen a l'alça, i resulten incoherents amb les seues polítiques de sostenibilitat i ètica.

A continuació trobem un quadre resum de les puntuacions obtingudes conforme als criteris de la **Taula 3** per a les entitats d'aquest grup. Destaca l'excepció de Caixa d'Enginyers i el fet que hi ha 4 entitats de gran tamany amb un grau de puntuació mig. Per la seva banda, n'hi ha 5 amb un grau mínim, essent dues d'aquestes entitats dedicades a la inversió (EDM Group i Buy & Hold) i no a la banca comercial més tradicional.

2.2 VALORACIÓ DE LES NORMATIVES D'RSC EN MATÈRIA D'ARMAMENT I DEFENSA D'ENTITATS FINANCERES INTERNACIONALS QUE OPEREN A L'ESTAT ESPANYOL

També hem analitzat un grup d'entitats financeres d'àmbit internacional que operen a la Comunitat Valenciana. D'entre les 6 escollides, totes elles –excepte UBS– són entitats financeres que tenen un negoci molt significatiu a l'Estat espanyol en clau de banca tradicional, no tant d'inversió, amb molts clients i treballadors i múltiples oficines (més en el cas de Deutsche Bank, ja que la resta operen més a través de la banca online i tendeixen a minimitzar-ne el número). Cal destacar com tots ells facturen entre centenars i milers de milions d'euros l'any i tots formen part del que anomenem la banca armada internacional, apareixent 4 dels 6 en el Top-100 de la banca armada internacional de 2023 (quedant fora només ING que ocupa la posició 118 i Banco Mediolanum la 455). Sent coneixedors de les limitacions que l'anàlisi de tan sols 6 entitats pot aportar, entenem que es tracta d'una mostra significativa d'entitats bancàries

Quadre 1. Puntuacions de les polítiques en matèria d'armament i defensa de les entitats financeres del Top-10 de la banca armada i de la militarització de fronteres espanyola

Font: Elaboració pròpia

internacionals que operen a l'Estat i que venen de països diferents (veure [Taula 7](#)).

Igual com passa amb la banca armada espanyola, totes les entitats compten amb algun tipus de política en matèria de defensa i indústria d'armes. A la [Taula 4](#) es recull l'anàlisi d'aquestes entitats partint dels diversos documents públics als que hem pogut accedir (codis ètics, polítiques de sostenibilitat i inversió responsable, polítiques sectorials, informes d'avaluació no financera, memòries, informes de gestió de riscos ASG, etc.). Igual com en el cas anterior, el nostre objectiu era identificar en aquests documents criteris d'exclusió en les inversions de la indústria armamentista. Veiem, aleshores, a la següent taula el resultat de l'anàlisi de les polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa d'aquest conjunt d'entitats.

És significatiu com en el cas dels bancs internacionals, les polítiques en matèria de defensa de les entitats financeres només les trobem en el grau "baix" o "mínim", a excepció d'ING que també en té alguna de grau "mig". Per tant, igual que en la banca armada estatal, es manté el "consens" en la presència de polítiques d'exclusió de les inversions en armes controvertides, si bé també hi ha les discrepàncies pel que fa a terminologia (la majoria en diuen "armes controvertides" si bé alguns no utilitzen el concepte, *e.g.* Banco Mediolanum) i a la concreció (algunes les citen totes, altres cap). A tall d'exemple, el fòsfor blanc,⁵³ l'ús militar del qual està prohibit per la legalitat internacional contra població civil, és un tipus d'arma controvertida que només es cita explícitament en les llistes d'armes excloses en el cas d'ING, però no en la resta d'entitats. Totes elles coincideixen en explicitar els casos de les mines antipersona i les bombes de dispersió, a les que algunes afegixen les armes químiques i/o biològiques. L'urani empobrit és esmentat per ING i en aquest cas també per part de BNP Paribas, i el Deutsche Bank menciona armes "radiològiques".

Pel que fa a les altres mesures o polítiques del grau baix, aquestes són les que puntuen menys i estan relacionades amb el destí de la producció de les armes quan està vinculat a zones d'alt risc o conflicte, on s'hi produeixen vulneracions de drets humans i/o on no es coopera amb l'ONU i altres organismes o que directament estan sota "embargament". Pel que fa a l'explicitació d'algun/s d'aquests casos com a motiu/s d'exclusió, tenim que BNP Paribas en té 3 (països sota embargaments, sancionats o que no cooperen amb el

Grup Acció Financera Internacional). En els casos de Deutsche Bank, UBS i Credit Suisse també inclouen els països sancionats, i en el cas d'aquest últim i d'ING, a més a més, inclouen aquells casos d'empreses involucrades en la producció o comercialització d'armes nuclears i/o components amb països que no són signants o incompleixen el TPAN. Aquí, però, tampoc hem observat cap limitació a fer negocis amb empreses que treballen amb països no signataris del TPAN aprovat el 2021.

En general, podem observar com els bancs i entitats financeres que operen a nivell internacional, fora del país on tenen la seu i/o el grup matriu, tendeixen a mantenir les polítiques en matèria de defensa al mínim (la mitja de puntuació és entorn a 3 punts), en comparació amb les entitats dels bancs del Top-10 espanyol on trobem algunes entitats que inclouen polítiques de grau mig (la mitja d'aquest grup és de prop de 7 punts)

Una altra tendència general detectada, i que com hem mencionat també es veu a nivell estatal, és la de centrar les polítiques d'RSC, ISR i/o ASG més en qüestions ambientals i relacionades amb el canvi climàtic, la contaminació o l'ús de combustibles fòssils. Aquest fet és coherent amb la preocupació o atenció creixent que hi ha a nivell internacional per la situació d'emergència climàtica i amb la promoció i el desplegament liderats per l'ONU dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), que són citats per diversos dels documents analitzats. Tot plegat, és coherent també amb el fet que els motius relacionats amb el "clima" siguin el principal factor d'exclusió (40%) esmentat per bancs i altres entitats financeres a l'hora de finançar empreses, en comparació amb les "armes" com a segon factor (17%), segons mostra un estudi recent de Bank Track⁵⁴ que analitza més de 3 mil exclusions de diversos tipus.

També cal destacar la capacitat de bancs i entitats financeres a nivell internacional (i també a nivell estatal, sobretot les entitats més grans) de generar carteres d'inversió, productes bancaris i/o oferir opcions d'inversió de diversos tipus o "conceptes", englobant-ne algunes d'aquestes sota el paraigua de la "sostenibilitat" o de la "responsabilitat social", possibilitant així arribar a públics diversos, oferir diferents nínxols d'inversió, mentre no s'apliquen els criteris d'exclusió de forma transversal a nivell de l'entitat o el grup de què forma part.

53. Aquest any el fòsfor blanc ha tornat a primer plana mediàtica després que nombroses organitzacions internacionals de drets humans, [entre elles Amnistia Internacional i Human Rights Watch](#), hagin denunciat el seu ús per part de l'exèrcit d'Israel contra població civil a Gaza i els Alts del Golan, en el que constitueix -presumptament- un crim de guerra. A nivell estatal, la societat civil i el moviment de solidaritat amb Palestina han denunciat, precisament, el paper d'empreses com ICL Iberia en la producció d'aquest tipus d'armament.

54. La iniciativa [Financial Exclusions tracker](#) ha creat una base de dades que actualitza regularment amb l'Estat de les exclusions que realitzen entitats financeres sobre empreses per motius diversos relacionats amb la seva activitat i impacte en termes socials, ambientals, de drets humans, etc.

Taula 4. Anàlisi de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa d'entitats financeres internacionals que operen a la Comunitat Valenciana i a l'Estat espanyol

Grau de Compromís	Puntuació	Tipus de política en matèria de defensa	BNP Paribas	Deutsche Bank	UBS	Credit Suisse	ING	Banco Mediolanum	
Alt	20	Producció i venda d'armes i serveis relacionats amb aquestes							
		No finança la fabricació d'armes							
Mig	5	Llista d'exclusió d'empreses fabricants d'armament							
		Recomana no invertir en la indústria armamentista però no l'exclou.							
	3	4	Exclou la fabricació de tecnologia que pugui ser utilitzada per a fins armamentistes (tecnologies de doble ús)						
		Empreses de seguretat privada					X		
		Armament lleuger					X		
		Contractes militars d'abastiment					X		
	Fabricants d'armes d'assalt militar per a ús civil								
Baix	2	Armes controvertides	X	X		X	X		
		Mines antipersona	X	X	X	X	X	X	
		Municions de dispersió	X	X	X	X	X	X	
		Armes químiques	X	X	X	X	X		
		Armes biològiques	X	X	X	X	X		
		Armes nuclears	X	X		X	X		
		Munició de fòsfor blanc					X		
		Munició d'urani empobrit	X				X		
		Armes de destrucció massiva							
	1		Empreses involucrades en la producció o comercialització d'armes nuclears i/o components en països no firmants o que incumpleixen el Tractat de No Proliferació.				X	X	
			Països que no hagin ratificat els principals instruments jurídics de la ONU sobre DDHH.						
			Empreses que no estan en possessió de la llicència d'exportació pertinent.						
			Països que hagin estat inclosos en la llista de països o territoris no cooperants en la prevenció del blanqueig de capitals identificats pel Grup d'Acció Financera Internacional (GAFI).	X					
			Països sancionats per l'ONU o la UE per vulneracions de DDHH o repressió interna, segons la DUDH el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics o el Protocol Facultatiu de Drets de la Infància en relació a la participació de nens en conflictes armats.	X					
			Empreses que venen armament a països o grups subjectes a embargament d'armes per la ONU, l'UE o els EEUU.	X					
			Si els béns són susceptibles de posar en risc la seguretat, la pau, la defensa i l'estabilitat dels països; provocar o agreujar conflictes armats o incrementar les tensions existents al país de destinació final o hi ha alt risc de vulneració dels DDHH						
			Operacions de comerç amb intermediaris						
			Operacions en les que l'usuari final no sigui un organisme públic o empreses de capital públic majoritari						
			Si existeixen motius seriosos per creure que el producte pugui desviar-se del seu destí						
			Si el producte finançat podria ser utilitzat per agredir a altres països o imposar per la força una reivindicació territorial, tot plegat, tenint en compte l'actitud del país respecte al terrorisme, la naturalesa de les seves aliances i el respecte al dret internacional						

Font: Elaboració pròpia

2.3 VALORACIÓ DE LES NORMATIVES D'RSC EN MATÈRIA D'ARMAMENT I DEFENSA D'ENTITATS DE LA BANCA SOCIAL A LA COMUNITAT VALENCIANA

En el present apartat es farà un repàs de les polítiques de RSC al sector que anomenem banca social on hi incloem les caixes i cooperatives de crèdit a la Comunitat Valenciana i entitats de les sector de les finances ètiques. Dediquem aquest espai a analitzar aquestes entitats per diferents motius. En primer lloc per la seua presència al territori valencià, en el cas de cooperatives i caixes: si prenem com a punt de referència el nombre d'oficines al territori, les cooperatives de crèdit compten amb un significatiu 27,7% del total de sucursals (veure també **Taula 7**). Així mateix, les dades mostren que al territori valencià tenen més rellevància les cooperatives de crèdit que no a la resta d'Espanya. Segons dades del mateix Banc d'Espanya, amb data de juny de 2022, existien en tot l'Estat un total de 3.963 sucursals de cooperatives de crèdit, de les quals l'11,91% estan a la Comunitat Valenciana, i hi ha 13.860 oficines de bancs en tot l'Estat, el 8'52% a territori.⁵⁵

En segon lloc perquè les cooperatives de crèdit es caracteritzen per un compromís territorial inherent a la seua naturalesa ja que, històricament, són entitats bancàries que sorgeixen amb la finalitat d'afavorir el desenvolupament de la regió a la que operen.⁵⁶ A més, en el context present, on es tendeix a la concentració del sector, les cooperatives de crèdit, a diferència d'altres bancs privats, han pogut mantindre la banca minorista enfocada a les persones clientes, prioritzant els criteris de sostenibilitat i, per tant, conservant les seues contribucions a la RSC.⁵⁷ Per altra banda, com hem indicat abans, el model de banca, el seu origen, funcionament i objectius, tant en el cas de les cooperatives i caixes com de les entitats del sector de les finances ètiques es diferencien significativament dels altres dos grups analitzats que pertanyen a la banca comercial convencional.

En conjunt, creiem que altres trets demostren un gran potencial en les entitats d'aquest sector en relació al *desarmament de la banca* i a la inversió responsable. A la **Taula 5** es recull l'anàlisi d'aquestes entitats de la banca social partint dels diversos documents públics als que hem pogut accedir, igual com amb els dos altres grups analitzats fins ara. De la mateixa manera, el nostre objectiu ha estat identificar criteris d'exclusió en les inversions de la indústria armamentista. A la taula 5 en trobem els resultats.

55. Fraile M, Calvo J, Aragon E i Toca J (Setem CV). 2022, Informe 'Radiografia de la Banca Armada a la Comunitat Valenciana'

56. Sanchis, JR. (2016). *Op. Cit.*
57. Sanchis, JR. (2018). *Op. Cit.*

Quadre 2. Puntuacions de les polítiques en matèria d'armament i defensa d'entitats financeres d'àmbit internacional que operen a la Comunitat Valenciana i a l'Estat espanyol

Font: Elaboració pròpia

Taula 5. Anàlisi de polítiques d'RSC en matèria d'armament i defensa d'entitats de la Banca Social a la Comunitat Valenciana

Grau de Compromís	Puntuació	Tipus de política en matèria de defensa	Caixa Popular	Ruralnostra	Caja Nuestra Señora de la Esperanza de Onda	Caja Rural de San José d'Alcova	Altres entitats del grup Caja Rural*	Grup Cooperatiu Cajamar**	RGA	Solventia***	Triodos Bank	Fiare Banca Ètica
Alt	20	Producció i venda d'armes i serveis relacionats amb aquestes									x	
		No finança la fabricació d'armes	X								x	x
Mig	5	Lista d'exclusió d'empreses fabricants d'armament										
		Recomana no invertir en la indústria armamentista però no l'exclou.			X							
	4	Exclou la fabricació de tecnologia que pugui ser utilitzada per a fins armamentistes (tecnologies de doble ús)										
		Empreses de seguretat privada										
3	Armament lleuger								x			
	Contractes militars d'abastiment								x			
	Fabricants d'armes d'assalt militar per a ús civil											
Baix	2	Armes controvertides		X		X		X	X			
		Mines antipersona		X		X		X				
		Municions de dispersió		X		X		X				
		Armes químiques		X		X		X				
		Armes biològiques		X		X		X				
		Armes nuclears						X				
		Munició de fòsfor blanc						X				
		Munició d'urani empobrit						X				
	Armes de destrucció massiva											
	1	Empreses involucrades en la producció o comercialització d'armes nuclears i/o components en països no firmants o que incumpleixen el Tractat de No Proliferació.										
		Pisos que no hagin ratificat els principals instruments jurídics de la ONU sobre DDHH.										
		Empreses que no estan en possessió de la llicència d'exportació pertinent.										
		Països que hagen sido incluidos en la lista de países o territorios no cooperantes en la prevención del blanqueo de capitales identificados por el Grupo de Acción Financiera Internacional (GAFI).										
Països sancionats per l'ONU o la UE per vulneracions de DDHH o repressió interna, segons la DUDH el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics o el Protocol Facultatiu de Drets de la Infància en relació a la participació de nens en conflictes armats.												
Empreses que venen armament a països o grups subjectes a embargament d'armes per la ONU, l'UE o els EEUU.												
Si els béns són susceptibles de posar en risc la seguretat, la pau, la defensa i l'estabilitat dels països; provocar o agreujar conflictes armats o incrementar les tensions existents al país de destinació final o hi ha alt risc de vulneració dels DDHH												
Operacions de comerç amb intermediaris												
Operacions en les que l'usuari final no sigui un organisme públic o empreses de capital públic majoritari												
Si existeixen motius seriosos per creure que el producte pugui desviar-se del seu destí												
Si el producte finançat podria ser utilitzat per agredir a altres països o imposar per la força una reivindicació territorial, tot plegat, tenint en compte l'actitud del país respecte al terrorisme, la naturalesa de les seves aliances i el respecte al dret internacional												

Font: Elaboració pròpia

* Resta de Caixes del Grup Caja Rural: Caixa Rural de L'Alcúdia; Caixa Rural les coves de Vinroma; Caixa Rural Vinaròs S. COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural de Albal COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural Nuestra Señora de la Esperanza de Onda; Caja Rural San Jose de Almassora, S. COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural San Jose de Almassora, S. COOP. DE CREDITO V.; Caixa Rural Benicarló; Caixa Rural La Vall de San Isidro** Resta d'entitats del Grup Cajamar: Caixa Rural Altea; Caixa Rural de Callosa d'en Sarría; Caixa Rural de Turis; Caixa Rural Sant Josep de Vilavel·la, S. COOP. DE CREDITO V.; Caixa Rural Sant Vicent Ferrer de la Vall d'Uixó, COOP. DE CREDIT V.; Caixa Rural Torrent COOPERATIVA DE CREDIT VALENCIANA; Caja De Crédito de Petrel, CAJA RURAL, COOPERATIVA DE CREDITO VALENCIANA; Caja Rural Católico Agraria Vila-real; Caja Rural d'Alginet; Caja Rural De Chestre; Caja Rural del Villar; Caja Rural La Junquera de Chilches, S. COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural San Isidro de Vilafamés, S. COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural San Jaime de Alquerías del Niño Perdido, S. COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural San José de Burriana, S. COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural San José de Nules S. COOP. DE CREDITO V.; Caja Rural San Roque de Almenara, S. COOP. DE CREDITO V

*** Inclou 6 marques (e.g. Caixa Benicarlo i Caixa Rural San Isidro de la Vall)

Per tal de descriure les polítiques de les entitats recollides a la taula, cal explicar, en primer lloc, que gran part de les cooperatives de crèdit estan agrupades en associacions de caixes rurals arreu de l'estat. Aquestes agrupacions no eliminen l'autonomia individual de cada una de les entitats que les conformen, però permeten operar conjuntament en determinats serveis que per sí soles no podrien oferir per manca de capacitat. Exemples d'aquests serveis serien la banca online, el sistema de caixers automàtics o la comercialització d'assegurances.

Pel que fa les cooperatives de crèdit de la Comunitat Valenciana, en aquest apartat hem analitzat aquelles que pertanyen al Grup Caja Rural, al Grup Cajamar i al Grup Solventia. A més, hem analitzat també Triodos Bank i Fiare Banca Ètica.

Començarem per descriure les polítiques de les cooperatives de crèdit que conformen Grup Caja Rural a la Comunitat Valenciana, destacant Caixa Popular com una de les més compromeses socialment al territori. Aquesta entitat fa una exclusió generalitzada del sector armamentista, així com d'activitats que atempten contra la dignitat humana a tota la seua activitat.⁵⁸ Per tal de complir amb la seua política de RSC en matèria d'armament compta amb diversos mecanismes, com ara investigar a què es dediquen les empreses que solliciten finançament o obrir-ne un compte a l'entitat, comprovant seus estatuts, les seues estructures de constitució i la seua activitat al CNAE. Des del departament de compliment normatiu es demana autorització per seguir amb l'operació i si es tracta d'una empresa del sector d'armament, no s'obre el compte.⁵⁹ Tal i com destacàvem anteriorment, Caixa Popular, manté la seua independència respecte al grup pel que fa les seues decisions de finançament i compta amb el seu propi Comitè de Riscos. Aquesta independència es manté a tota la seua activitat amb l'excepció de la comercialització d'assegurances, la qual depèn de RGA.

Malgrat que RGA no és una entitat amb seu a la Comunitat Valenciana i no és pròpiament una cooperativa de crèdit, hem considerat oportú revisar la seua política respecte a sectors polèmics, com ara l'armamentista ja que, les seues decisions d'inversió impliquen a totes les entitats del grup. La seua política de promoció de sostenibilitat en els seus productes inclou l'aplicació de filtres d'exclusió en funció del sector d'activitat entre els quals es troben les companyies amb *ingressos rellevants provinents de*: armament (armament lleuger i armes polèmiques, contractes militars d'abastiment), tabac, joc i pornografia.

Per altra banda, cal remarcar que, com a grup, Caja Rural no té una política global en matèria de responsabilitat i d'armament així com moltes de les caixes que el conformen. Tanmateix, algunes d'elles com Ruralnostra i Caixa Rural Alcora, sí que compten amb una *Política d'Integració de Riscos de Sostenibilitat en l'Assessorament de les Inversions* on es té en compte l'impacte de sectors com l'armamentista. Per exemple, aquestes dues entitats estableixen que, en el procés d'assessorament en relació a valors negociables, es seleccionaran, preferentment, els d'aquells emissors que no pertanyen a empreses les quals tinguen com a principal font d'ingressos *armament controvertit tal i com es defineix als tractats internacionals vigents en cada moment, com ara mines antipersona, bombes de dispersió, armes químiques, biològiques i nuclears*.⁶⁰ Clarament hem de remarcar que no es tracta d'una política general d'exclusió de les inversions en tots els seus productes, però no deixa de ser un criteri diferencial respecte a la resta d'entitats del grup en relació a la indústria de les armes. La *Política d'Integració de Riscos de Sostenibilitat en l'Assessorament de les Inversions* de Caixa Rural d'Onda també proposa seleccionar preferentment els valors negociables que no pertanyen a la indústria d'armament, però ho fan en termes genèrics, o més amplis, sense concretar alguns tipus d'armaments en particular. Tanmateix, donat que no es tracta d'una exclusió general a la seua política d'inversió, sinó un criteri a l'hora d'assessorar i recomanar a les persones clientes, la capacitat restrictiva de la mesura és baixa.

El Grup Cajamar, compta amb una política general de sostenibilitat que estableix l'objectiu de "Propiciar la inclusió de criteris valoratius (criteris positius) d'inversió promovent l'economia social, el desenvolupament local sostenible i el recolzament als sistemes productius locals, per una banda i, per l'altra, reforçar la seua estratègia de vinculacions no desitjades (criteris negatius)." Així, des de 2019, manté una política d'exclusió que s'aplica a tota la seua activitat més enllà dels productes ISR. Per tant, el mateix esquema d'exclusions que ja implementaven als fons d'inversió ISR, s'estén a tota la resta d'inversions del grup.⁶¹ Aquests criteris inclouen l'exclusió del finançament d'armament controvertit, però no van més enllà.

El Grup Solventia inclou 6 marques, de les quals Caixa Benicarló i Caixa Rural San Isidro de la Vall són de la Comunitat Valenciana. En aquest cas, cap de les dues caixes tenen una política que limite el finançament de la indústria armamentista així com tampoc ho té el grup en general. Per altra banda, el grup proveeix

58. Document de 'Política de Derechos Humanos' de Caixa Popular. Consultat el: 31/01/2024.

59. Fraile et. al. (2022). Op. Cit.

60. Ruralnostra, 'Política de Integración de los Riesgos de Sostenibilidad en el asesoramiento de inversiones'. Consultat el: 31/01/2024.

61. Grupo Cooperativo Cajamar, 'Informe de sostenibilidad'. Consultat el: 31/01/2024

informació sobre el respecte als drets humans al seu informe d'informació no financera de 2022 on indica que el grup es regeix pels Principis Rectors de Drets Humans i Empresa. Per altra banda, també assenyala que és un grup que opera exclusivament en territori nacional, per la qual cosa es regeix per la jurisdicció espanyola, en base a la qual no han detectat cap situació que pose en risc els drets humans.⁶²

Observem, per tant que, a diferència de les grans entitats financeres, les cooperatives de crèdit acostumen a tenir menys desenvolupada la seua política d'RSC, especialment pel que fa les seues inversions en armament. Tanmateix, les seues pràctiques estan molt més orientades al foment del creixement local i sostenible, i com veurem al tercer capítol, fruit de la seva idiosincràsia, funcionament, objectius i model organitzatiu, no acostumen a finançar empreses d'armes o del sector de defensa.

Per últim, dins del grup que hem anomenat en aquest informe com banca social analitzem també dues entitats financeres del sector de les finances ètiques. Com es pot veure, ambdues entren dins del grau màxim de compromís, doncs tenen polítiques que es comprometen a no finançar la fabricació, producció i venda d'armes i serveis relacionats. En aquest sentit, aquestes polítiques tenen molt a veure amb el compromís ètic i social sobre el quan s'erigeixen aquestes entitats, més joves que la majoria de cooperatives i caixes d'estalvis, i que sorgeixen en el marc d'una demanda creixent a nivell social per entitats bancàries que prioritzen valors socials i ambientals als merament econòmics. Val a dir que en el cas de Triodos Bank, a més d'aquestes mesures, que ja de per sí haurien de ser suficient si es garanteix la seva aplicació efectiva, també menciona específicament la prohibició de finançar armes controvertides, per molt que sigui redundant. Més destacable és la política d'exclusió de tecnologia que pugui ser utilitzada per fins armamentístics, o de "doble ús", doncs apunta a un camp pel qual es podria finançar indirectament el sector armamentístic amb l'excusa d'estar finançant tecnologies per a altres fins, limitant així les possibles vies de fuga de la prohibició total.

62. Caja Almedralejo, Informe Verificación Grupo Cooperativo Solventia. Consultat el 31/01/2024

A continuació trobem un quadre resum de les puntuacions obtingudes conforme als criteris de la **Taula 5** per a les entitats de la banca social. Destaca que hi hagi 3 entitats amb un grau màxim de puntuació, els dos bancs ètics i la Caixa Popular. De les altres, només dues tenen grau mig i la resta un grau baix. Tanmateix, les de grau baix totes són cooperatives, moltes d'elles petites i la menor presència de polítiques d'RSC en matèria de d'armament i defensa es pot deure al fet que ja de per si són sectors i actors amb qui no acostumen ni tenen tanta oportunitat de treballar-hi.

Per últim, presentem aquí la **Taula 6**, on hi trobem reunides totes les 26 entitats financeres analitzades, amb les seves respectives puntuacions i grau de compromís que els hi pertoca segons el sistema descrit a l'inici del capítol. Aquesta taula ens permet fer un anàlisi comparatiu entre els tres grups d'entitats analitzats més amunt, constatar alguns fets i elaborar algunes hipòtesis. Primer, veiem com Caixa d'Enginyers sembla una excepció dins les entitats del Top-10. De fet, per a molta ciutadania és considerada com a pertanyent al grup que hem definit com banca social, tant per ser una cooperativa de crèdit com per la seva vocació social. Segon, sembla ser que hi ha més compromís, de mitja, entre les entitats estatals que les internacionals. Fins a quin punt això és significatiu o és fruit d'una mostra relativament limitada es fa difícil saber. També és veritat que les 4 primeres entitats del Top-10 de la banca armada i de la militarització de fronteres espanyola fa anys que son l'objectiu de les pressions i incidència de la Campanya Banca Armada i això també pot haver empès aquestes entitats a adquirir més compromisos en relació amb el finançament de la producció d'armes. Finalment, les entitats més compromeses pertanyen al grup de banca social, com seria esperable, encara que sorprèn que moltes caixes i cooperatives d'aquest grup tinguen un grau baix de compromís. Aquest fet podria ser pels motius esmentats abans relacionats amb la seva idiosincràsia i àmbit d'acció més local i arrelat a l'economia productiva.

Quadre 3. Puntuacions de les polítiques en matèria d'armament i defensa d'entitats de la Banca Social a la Comunitat Valenciana

Font: Elaboració pròpia

Taula 6. Resum de les puntuacions de les polítiques en matèria de defensa de 26 entitats financeres estatals, internacionals i de la banca social de la Comunitat Valenciana

Caixa d'Enginyers	20
Caixa Popular	20
Fiare Banca Ètica	20
Triodos Bank	20
BBVA	15
Banco Santander	12
Bankinter	7
Caixa Group	7
ING	6
Caja Nuestra Señora de la Esperanza de Onda	5
RGA	5
Banc de Sabadell	3
BNP Paribas	3
Credit Suisse	3
Deutsche Bank	3
UBS	3
Banco Mediolanum	2
Buy & Hold	2
Cara Rural de San José d'Alcora	2
EDM Group	2
Grup Cooperatiu Cajamar	2
Ibercaja Group	2
Kutxabank	2
Ruralnostra	2
Altres entitats del grup Caja Rural	0
Solventia	0

Font: Elaboració pròpia

3. POLÍTQUES EN MATÈRIA DE DEFENSA I INVERSIONS (REALS) EN ARMAMENT

Les reaccions dels bancs a la qüestió del finançament d'armes han estat molt diverses des de que s'ha treballat per part de la societat civil la responsabilitat de les entitats financeres amb la proliferació d'armes.

Sobre el paper dels bancs espanyols o internacionals en relació amb les campanyes de pressió de la lògica 'Banca Armada', a l'informe de 2013 –ja citat– "Evolució de la Banca Armada a Espanya, com reduir el finançament empreses d'armes?" vam mostrar algunes de les polítiques de les entitats financeres sobre les seues relacions amb el sector militar més destacades i que des d'aleshores no han tingut canvis rellevants. A l'informe apareixen 26 entitats financeres de nou països europeus, entre elles algunes de les que dediquen més recursos a ajudar la producció d'armament i que comparteixen una aproximació sobre les seues inversions en armes basada en l'autoregulació, per tal de no finançar armes prohibides pels tractats internacionals i fortament estigmatitzades (armes

químiques, mines antipersona, bombes de dispersió i fins i tot, en algun cas, armes nuclears), encara que amb un baix nivell de transparència. També apareixen a l'informe esmentats entitats de banca ètica, com ara Triodos Bank dels Països Baixos o Banca Ètica d'Itàlia (matriu de Fiare Banca Ètica), el que mostrava que hi havia bancs amb la intenció de tindre una relació nul·la amb la indústria armamentística.

A la publicació de 2019, *Guia per no col·laborar amb el finançament de les armes*,⁶³ vam fer un recull d'impressions de les principals campanyes i els seus impactes a Europa, la italiana *Banche Armate*, l'espanyola *Banca Armada* i la campanya *Don't bank on the bomb* liderada des de Països Baixos per Pax en col·laboració amb la Campanya ICAN. Es va identificar que a Itàlia els bancs van respondre de forma diferent a les demandes de la campanya que se centra principalment en el finançament de les exportacions d'armes, ja que el seu govern és l'únic que publica anualment els bancs que financen les exportacions d'armes ita-

63. Calvo J., Aragon E., Beenes M., Beretta G., Biggeri U., Meulewaeter C. i Snyder S. Centre Delàs. 2019. *Guia per a no col·laborar amb el finançament d'armes*. Icaria ed. Barcelona.

lianes. Els resultats ressaltats per Giorgio Beretta a la publicació esmentada conclouen que Monte dei Paschi (MPS), Banca Popolare di Milano (BPM), Banco Popolare i Credito Valtellinese van anunciar la suspensió de totes les seues operacions d'exportació d'armament. Mentre que Intesa San Paolo, UBI Banca, BPER i Crédit Agricole (Cariparma) van establir limitacions a aquestes operacions, aplicant algunes mesures restrictives, i UniCredit i BNL van limitar el seu finançament d'exportacions d'armes italianes als països de la UE i de l'OTAN. En aquesta qüestió, no ha estat adoptada cap política per grans bancs internacionals amb presència a Itàlia, com ara BNP Paribas, Natixis, Société Générale, Deutsche Bank, Commerzbank, Barclays Bank i Citibank (dos d'aquests són analitzats també en aquest informe). Pel que fa a la campanya Banca Armada a Espanya, es va analitzar que no havia resultat mai fàcil mesurar el seu impacte més enllà d'alguns dels bancs sobre els quals s'ha posat el focus. BBVA i Caixabank, van activar inicialment el departament de RSC per dialogar amb la campanya. Pel que fa a les entitats bancàries on la incidència ha estat més directa per la participació anual a les seues juntes d'accionistes d'activistes de la campanya (i.e. BBVA, Santander, Caixabank, Banc Sabadell i Bankia), les reaccions han anat encaminades a respondre de manera més o menys satisfactòria a les intervencions. En alguns casos, com hem apuntat al capítol anterior, els ha portat a treure major puntuació en quant a establir polítiques en matèria de defensa. De fet, en alguns casos, com passa habitualment al Banco Santander, les entitats han optat per reprimir la participació de les activistes, impeding activament que gravin amb vídeo les intervencions, el cas extrem del BBVA el 2019, quan es va impedir amb mitjans de dubtosa legalitat, la intervenció de les representants de la campanya com a accionistes a la junta. Cal dir que a partir del 2020 s'ha tornat a permetre la participació de la campanya a l'assemblea del BBVA.

Per altra banda, la campanya *Don't Bank on the bomb*, arriba a conclusions més satisfactòries. Snyder i Beenes afirmen que en general, l'estratègia de desinversió ha demostrat ser eficaç. Segons un informe⁶⁴ del 2013 publicat per l'Oxford University les campanyes de desinversions han estat eficaces a través de grups de pressió per aconseguir legislacions més restrictives que afecten les empreses estigmatitzades. Les campanyes de desinversió en combustibles fòssils han mobilitzat tots els nivells de la societat per estigmatitzar les relacions amb la indústria de combustibles fòssils, donant com a resultat una desinversió per part de les institucions, i inspirant inversions cap

a solucions energètiques sostenibles.⁶⁵ En relació a la desinversió en companyies relacionades amb la construcció d'armes nuclears, ABP, el fons de pensions més grans a nivell mundial, va anunciar al gener del 2018 que a causa dels canvis en la societat les armes nuclears ja no encaixaven en la seua política d'inversió sostenible i responsable. ABP s'asseguraria que els productors d'armes nuclears no podrien accedir al seu "pool" d'actius de 500 bilions de dòlars (€405 bilions). El Norwegian Government Pension Fund (el segon fons de pensions més gran del món) va anunciar variacions en la manera com aplica la seua política sobre armes nuclears, reflectint l'assumpció que res que tingui a veure amb les armes nuclear no és acceptable, deixant \$1,037 bilions més (€840 bilions) lluny dels constructors de bombes nuclears. A Bèlgica, KBC, un grup bancari amb aproximadament 11 milions de clients, ha esmentat explícitament el tractat a l'hora d'anunciar que acabaria les relacions financeres amb els productors d'armes nuclears.

Així doncs, tant en informes previs com en aquest, veiem que la qüestió del finançament de la indústria militar està present d'una o altra manera a tot el sector financer, amb polítiques amb un grau de detall elevat i que ens fa pensar que es dediquen no pocs recursos per part dels bancs grans i petits per evitar les operacions amb empreses que fabriquen armes que generen més rebuig social. Malgrat això, l'expectativa que un augment de la importància que aquesta qüestió podria generar en una hipotètica desinversió en les empreses d'armes es veu frustrada quan ens dediquem a comprovar les xifres totals de finançament del sector armamentístic (veure **Taula 7**). Tant a l'Estat espanyol com arreu, els diners que els bancs dediquen a finançar armes no deixen de créixer, encara que sembla que sobretot a algunes armes es pot estar donant un volum de finançament menor al que hi hauria sense campanyes de denúncia.

Pel que fa als bancs espanyols, un cop revisades les polítiques actuals en matèria de defensa de les entitats financeres que apareixen en aquest informe, es poden observar diversos comportaments segons les xifres que dediquen a finançar en qualsevol de les modalitats que componen la metodologia de la Banca Armada (possessió d'accions, emissió de bons i pagarés, concessió de préstecs i de pòlisses de crèdit). Per una banda hi ha els bancs que financen amb les majors quantitats la indústria militar (el BBVA i el Santander), que tenen, almenys sobre el paper, polítiques relativament ambicioses per evitar finançar la producció d'armes. Aquests bancs són el cas paradig-

64. Ansar, Atif et al (2013): "Stranded assets and the fossil fuel divestment campaign: what does divestment mean for the valuation of fossil fuel assets?", disponible a: <https://www.smithschool.ox.ac.uk/publications/reports/SAP-divestment-report-final.pdf>, consultat 1/03/2019

65. El Financial Exclusion Tracker, que mencionàvem més amunt, mostra com els criteris ambientals són els més esgrimits actualment en les exclusions financeres, molt per sobre d'altres motius com les armes o els drets humans.

Taula 7. Anàlisi comparatiu de les 26 entitats financeres estudiades, on s'observen els 3 grups analitzats, les puntuacions de cada entitat, les inversions reals en la indústria d'armes i militarització de fronteres, entre d'altres variables rellevants

Tipus Entitat Financera	Nom Entitat Financera	País	Inversió en Banca Armada	Puntuació RSC en Defensa
Sucursal-comunitària	BNP PARIBAS S.A., S.E.	França	13.965.037.391,00€	3
Banc	DEUTSCHE BANK, S.A.E.	Alemanya	12.762.867.803,00€	3
Sucursal-comunitària	UBS EUROPE SE, S.E.	Suïssa	6.895.533.711,00€	3
Banc	BANCO SANTANDER, S.A.	Espanya	4.985.225.308,00€	12
Banc	BANCO BILBAO VIZCAYA ARGENTARIA, SA	Espanya	4.887.128.754,00€	15
Sucursal-extra-comunitària	CREDIT SUISSE AG, S.E.	Suïssa	2.339.500.780,00€	3
Sucursal-comunitària	ING BANK, N.V. S.E.	Holanda	616.220.630,00€	6
Banc	CAIXABANK, S.A.	Espanya	182.361.632,00€	7
Banc	BANCO DE SABADELL, S.A.	Espanya	95.638.135,00€	3
Banc	IBERCAJA BANCO, S.A.	Espanya	56.318.965,00€	2
Banc	BANCO MEDIOLANUM, S.A.	Itàlia	39.863.554,00€	2
Fons d'Inversió	EDM GROUP	Espanya	21.750.827,28€	2
Cooperatives de crèdit	CAIXA C. DELS ENGINYERS, S.C.C.	Espanya	15.553.086,90€	20
Banc	KUTXABANK, S.A	Espanya	12.196.624,00€	2
Banc	BANKINTER, S.A.	Espanya	8.089.180,00€	7
Fons d'Inversió	BUY & HOLD	Espanya	5.767.243,38€	2
Cooperatives de crèdit	CAIXA POPULAR-CAIXA RURAL, S.C.C.V.	CV (Espanya)	0,00€	20
Cooperatives de crèdit	CAJAMAR CAJA RURAL, S.C.C. + Altres entitats grup	CV (Espanya)	0,00€	2
Cooperatives de crèdit	CAJA R. S. JOSE DE ALCORA S.C.C.V.	CV (Espanya)	0,00€	2
Cooperatives de crèdit	C.R. NTRA.SRA. ESPERANZA DE ONDA,SC *	CV (Espanya)	0,00€	5
Cooperatives de crèdit	RURALNOSTRA, S.C.C.V.	CV (Espanya)	0,00€	2
Cooperatives de crèdit	SOLVENTIA **	CV (Espanya)	0,00€	0
Cooperatives de crèdit	RESTA ENTITATS GRUP CAJA RURAL **	CV (Espanya)	0,00€	0
Cooperatives de crèdit	RGA	CV (Espanya)	0,00€	5
Sucursal-comunitària	TRIODOS BANK, N.V., S.E.	Holanda	0,00€	20
Cooperatives de crèdit	FIARE BANCA ÈTICA ***	Espanya	0,00€	20

Font. Elaboració pròpia a partir de dades del Banco de España (al registre d'oficines d'entitats supervisades), de la Base de Dades del Centre Delàs i de l'Informe 59 (període d'inversions 2020-2022). NF = No figura; CV = Comunitat Valenciana

* Forma part de Ruralvia - Grup Caja Rural però l'hem analitzada per separat

** Inclou 6 marques, entre elles Caixa Benicarló i Caixa Rural La Vall San Isidro

*** Ètica SGR s'ha compromès a analitzar els impactes que la indústria tecnològica pot tenir sobre el sector armamentístic per tal d'incloure la seva avaluació a la metodologia d'inversió

màtic de les polítiques que serveixen no per reduir el finançament d'armes sinó per redirigir-lo. És a dir, BBVA i Santander tenen polítiques que limiten finançar armament prohibit o en fase de prohibició, que ni és rendible ni és una inversió de futur interessant, ja que tard o d'hora són armes que deixaran d'estar en el mercat. Amb això aconseguen però obrir la possibilitat de moure les operacions cap a la fabricació d'armament amb més potencial de negoci present i futur. És per això que BBVA i Santander han augmentat de manera imparable els recursos que dediquen a finançar el sector armamentístic al temps que implantaven les seues polítiques en matèria de defensa. CaixaBank sembla tenir un comportament similar als dos gegants espanyols, però amb una xifra destinada a finançar armament mes de 20 vegades menor a la dels dos grans bancs espanyols.

Per altra banda, estan els bancs de gran tamany com BNP, Deutsche Bank UBS, Credit Suisse, i els espanyols Ibercaja i Banca Sabadell, amb rellevants xifres destinades a finançar la indústria d'armament que no amaguen la seua voluntat de fer-ho tant com puguin, sense polítiques de defensa que suposin entrebancs al seu creixement i competitivitat.

En un segon nivell d'anàlisi trobem bancs d'un tamany mitjà que semblen tenir polítiques de control del seu finançament del sector de defensa molt febles. Aquí trobem Mediolanum y Kutxabank. Als quals caldria afegir Bankinter, amb una política pròpia o bé poc desenvolupada o no aplicada amb voluntat perquè suposi cap limitació rellevant als seus negocis amb la indústria militar.

Després trobem un grup d'entitats financeres, entre les que es troben exclusivament caixes rurals i cooperatives de crèdit amb un volum de negoci petit. En aquest grup trobem Caixa Enginyers que té una clara política contra el finançament del sector de defensa,

però que no evita que hi hagi algun cas puntual en el que finance empreses que poden ser afegides al sector militar en un moment determinat, com les que es dediquen a la militarització de fronteres. Completen el grup d'entitats amb bones polítiques en matèria de defensa, com Caixa Popular, amb polítiques ambicioses i segons les dades que tenim fins ara, eficaces, ja que no se'ls ha trobat cap finançament armamentístic. Altres entitats, les pertanyents al grup Caja Rural o a Solventia, tenen polítiques de poc o nul abast pel que fa a les limitacions del negoci de defensa, però no apareixen a les bases de dades de la Banca Armada Internacional. La raó potser no tant una voluntat ètica sinó que el seu reduït mercat no inclou casualment cap empresa d'armes, o aquesta no ha estat identificada.

És a dir, el tamany de les entitats financeres sembla determinant, no tant per tenir millors o pitjors polítiques en matèria de defensa, sinó per dedicar grans quantitats a finançar armament. El negoci armamentístic és rendible i és difícil que hi haja bancs de gran tamany que renunciïn als seus rendiments. Per altra banda, les entitats financeres petites, de proximitat, no financen aparentment armes, no tant per tenir un posicionament "pacifista" sinó perquè a la seua reduïda zona geogràfica d'abast no hi ha empreses d'armes rellevants, o que apareguen a les fonts utilitzades per alimentar la Base de Dades Internacional de la Banca Armada.

Per últim, per completar les entitats de la banca social trobem Triodos Bank i Fiare Banca Ètica, que tenen polítiques molt ambicioses d'exclusió de la indústria armamentista i que són efectives en evitar el finançament d'empreses del sector o suspensdre'l en el moment en què se n'és conscient. Com hem explicat més amunt, aquest fet és coherent amb l'objectiu social d'aquestes entitats i les seves formes organitzatives, mecanismes de transparència i participació.

CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

CONCLUSIONS

Són molts els bancs que han desenvolupat polítiques de Responsabilitat Social Corporativa (RSC) que compleixen amb la voluntat d'un grup humà amb una activitat econòmica determinada de contribuir a que la societat avanci en una o altra direcció, si bé aquesta voluntat sol estar supeditada al principal objectiu de qualsevol empresa capitalista, maximitzar el seu benefici econòmic. És aquí, en el caràcter més o menys economicista, capitalista o liberal de l'empresa en el que es poden trobar comportaments diferenciats entre entitats financeres.

Les armes controvertides, prohibides o en procés de prohibició i el fet de que les armes puguin arribar a llocs on es vulneren els drets humans han sigut els pilars de les polítiques en matèria de defensa dels bancs analitzats. El que concorda amb la demanda creixent per part de la ciutadania de que les empreses es comporten de manera més responsable i ètica

amb el seu entorn, des d'un punt de vista humà, social i ambiental, on la proliferació d'armes i guerres es situa entre els aspectes que més preocupen la societat en general i, per tant, els clients existents i potencials dels bancs.

Alguns dels bancs comercials espanyols amb polítiques més desenvolupades però ineficaces són, segons la nostra anàlisi, el Banco Santander, BBVA, Caixa Group (Caixabank) i Banc Sabadell. Tots quatre fan una descripció pormenoritzada en relació al tipus d'armament que exclouen així com al context polític i social dels països on operen. Les seues polítiques identifiquen una àmplia varietat de situacions relacionades amb els drets humans, situacions de conflicte armat o tensions internes en les quals les inversions en armament estarien excloses. Inclús BBVA i Banco Santander compten amb llistats d'exclusió d'empreses fabricants d'armament, segons els criteris esmentats. En l'àmbit internacional, la política més extensa i també ineficaç correspondria al BNP Paribas, que no sols detalla el tipus d'armament exclòs, sinó també el grau de respecte per als drets humans dels països on s'exporten les armes o amb qui operen

les empreses. Tanmateix, val a dir que cap d'aquestes polítiques fa una exclusió general del finançament d'armament i que, son exclusions que estan, o bé subjectes a obligacions imposades pel dret internacional, o bé molt qüestionables en termes de transparència i aplicació efectiva.

Per altra banda, veiem que són sovint els clients i els accionistes qui mitjançant l'expressió de la seua opinió, valors i posicionament ètic, empenyen el banc en una o altra direcció. La campanya banca armada i d'altres de desinversió en armes nuclears i en altres activitats econòmiques percebudes per la societat com negatives, ha buscat reforçar el paper d'ambdós actors, així com de la societat civil organitzada, per modificar el comportament dels bancs, amb el resultat de que gairebé tots els bancs de gran nombre han creat polítiques internes de regulació de les seues relacions amb la indústria de les armes. Però aquestes polítiques segueixen sent mecanismes limitats i amb una mirada reduccionista de les exclusions del sector.

Una gran part de les entitats dins del que considerem banca social la conformen les cooperatives de crèdit i les caixes d'estalvis, que per definició no reparteixen beneficis entre els seus propietaris, tenen una relació amb el sector armamentístic menor, sense necessitat de tenir polítiques de finançament del sector de defensa massa ambicioses. Entre aquestes, la més ambiciosa a l'hora d'excloure el sector armamentístic del seu finançament és Caixa Popular, que té una política de RSC que prohibeix les inversions de qualsevol empresa relacionada amb el negoci armamentístic, un criteri que estaria a l'alçada de les entitats Triodos Bank i Fiare Banca Ètica que, en aquest sentit, mostren un compromís màxim amb la qüestió armamentística, si més no cal esmentar que Triodos Bank està immers en una controvèrsia arrel l'emissió de participacions (Certificats de Dipòsits d'Accions, CDA) amb un bon nombre de clients insatsifets. Del grup Caja Rural també en destacaríem Caja Nuestra Señora de la Esperanza de Onda i la gestora d'assegurances RGA, com a entitats amb polítiques de grau mig, mentre que la resta mostren un compromís baix. Cal afegir, però, que també hi ha algunes entitats financeres que són més laxes pel que fa a la preocupació del potencial impacte de les seues activitats a la societat en relació amb el finançament de la indústria d'armes. Entre aquestes destaquen algunes entitats del grup Solventia o del Grup Caja Rural que no mostren cap tipus de política d'RSC respecte les armes i la indústria de defensa, però que no financien les armes.

Finalment, concloem que tenir polítiques detallades i aparentment ambicioses sobre el paper no suposa una millora en els nivells de responsabilitat social de

les entitats financeres en quant a les seues relacions amb la indústria militar:

- Primer, perquè any rere any són identificades xifres creixents de finançament per part dels principals bancs del món amb les "millors" polítiques en matèria de defensa. Ni l'RSC ni els criteris ASG ni cap altra de les iniciatives internacionals existents al respecte aconseguen evitar el finançament de la indústria militar, ja que els principals bancs que les segueixen són els bancs que més recursos destinen a la indústria armamentista.
- Segon, perquè aquestes regulacions semblen buscar, no tant reduir l'accés de les empreses d'armament a finançament, sinó facilitar la proliferació de productes militars, serveis i tot tipus de tecnologies de defensa, per ampliar el negoci del sector militar cap el de seguretat militaritzada, com és el cas de les empreses que es lucren de la militarització de les fronteres, on moren cada any milers de persones, més que en molts conflictes armats.
- Tercer, perquè advertim en aquest informe que sense control, seguiment i fiscalització de les polítiques d'RSC dels bancs per part de la societat civil, aquestes no busquen caminar cap al bé comú sinó cap el bé individual, deslligat dels objectius de desenvolupament sostenible que diuen perseguir.

La reputació és finalment l'element que més preocupa les empreses, no per qüestions ètiques, sinó per com una degradació d'aquesta pot afectar el seu compte de resultats. Ens quedem almenys en què el que els importa és no ser assenyalades per la ciutadania de tal manera que puguen perdre alguns clients.

Finalment, pel que fa a les polítiques en matèria de defensa dels bancs, considerem que no és coherent la distinció entre armes controvertides i armes que no ho siguen. Les guerres que rebutja la societat, on estan els clients i accionistes dels bancs que implementen polítiques de desinversió i limitació en el finançament d'armament, són possibles per un conjunt de materials, tecnologies i equipaments militars que fan necessari que la indústria militar en el seu conjunt estiga completament exclosa de qualsevol tipus de finançament.

I per últim, volem destacar el paper d'algunes entitats financeres amb una clara voluntat de mantindre's allunyades del negoci armamentístic, entre les que trobem Caixa Popular, Caixa d'Enginyers, Fiare Banca Ètica o Triodos Bank, totes elles part del que anomenem la banca social. Això reforça la importància d'apostar per una banca fonamentada en valors ètics i de cooperació que entén que el benefici no pot estar per sobre de l'impacte social i ambiental.

RECOMANACIONS

- Hi ha una part de les cooperatives de crèdit estudiades que no tenen finançament d'armes, però tampoc tenen cap normativa de RSC sobre armament, com per exemple, les que conformen Solventia i un bon grup d'entitats del grup Caja Rural. Aquestes entitats haurien de desenvolupar polítiques de control de les seues inversions i altres operacions amb la indústria d'armes, si pretenen mantindre's fora de la banca armada.
- Les cooperatives de crèdit del grup Caja Rural, amb Ruralnostra i Caixa Rural d'Alcora, així com Cajamar i les seves associades, tenen unes polítiques molt poc ambicioses. Aquestes no garanteixen que no acabin formant part en algun moment de la Banca Armada, com és el cas de Caja Rural, qui sol aparèixer als rànquings de Banca Armada, encara que amb quantitats menors.
- En l'àmbit de les cooperatives de crèdit destaca el cas de Caixa Popular, amb polítiques ambicioses i eficients de prohibició del finançament de les armes. Per altra banda, Caixa d'Enginyers, tot i tenir igualment una política ambiciosa en aquest camp, cal que incorpori un sistema de consulta, interlocució i diàleg més àgil amb els actors que generen els continguts sobre el finançament del complex militar-industrial. Això els permetria evitar aparèixer puntualment com a entitat que finança les armes (com en el darrer Rànquing de la Banca Armada), i en cas de fer-ho facilitaria que poguessin rectificar i fer passes cap a la desinversió en el sector militar.
- Els bancs de gran tamany i abast internacional, es divideixen en dos grups: els que tenen polítiques de control o reducció de les seves relacions amb la indústria armamentista poc o molt poc desenvolupades i els que tenen polítiques detallades i sobre el paper restrictives amb el finançament de les armes. En el primer grup trobem entitats com Credit Suisse,

UBS, Deutsche Bank, ING i BNP Paribas i en el segon entitats com el BBVA i Banco Santander, i veiem com tots destinen grans quantitats de diners al finançament de les armes. El seu objectiu no és deixar de finançar les armes sinó fer-ho tant com puguin en la mesura en que això no els afecti (o ho faci el mínim possible) la seva reputació ni els seus beneficis. Tot plegat demostra que les polítiques d'RSC en matèria de defensa estan destinades a impulsar el seu negoci i no a aconseguir cap objectiu de caire ètic o moral lligat al desarmament. El mateix passa amb el bancs de menor tamany, com Kutxabank, Ibercaja o Banco Mediolanum, entre d'altres, que amb un enfoc de negoci similar al dels grans bancs, tenen polítiques menys ambicioses en matèria d'armament probablement perquè el seu negoci en armes no els és rellevant, i mantenen un finançament sensible del complex militar-industrial. En aquests dos últims casos, la recomanació és que desenvolupen polítiques i sistemes de control en matèria militar exigents, que busquen efectivament una reducció de la seua participació al negoci armamentístic. Per a aquests bancs, cal exigir transparència en les comptes i l'habilitació de mecanismes efectius de fiscalització, control i intervenció: com la diligència deguda o la implementació per part dels poders públics de lleis sobre la matèria (que van més enllà que les "indicacions" en clau d'RSC).

- En particular, Triodos Bank i Fiare Banca Etica han demostrat un sòlid sistema per evitar finançar el sector militar i armamentístic en general. Etica SGR –entitat que pertany al mateix grup de Fiare Banca Etica– ha suspès la inversió en els títols de Accenture i s'ha compromés a analitzar els impactes que la indústria tecnològica pot tenir sobre el sector armamentístic, a la llum dels conflictes recents, per tal d'incorporar la seva avaluació en la metodologia d'inversió dels fons. Etica SGR a més, ha decidit incorporar al Centre Delàs entre les fonts no convencionals utilitzades per la seva anàlisi en relació al sector armamentístic.

ANNEXO

Taula 8. Relació d'iniciatives i compromisos d'RSC de la Taula 1 i les seves descripcions

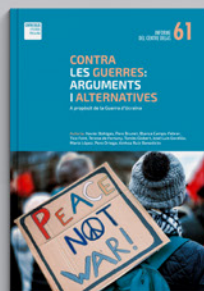
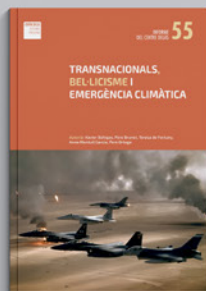
Iniciativa (DDHH, RSC, Clima, ESG...)	Descripció
Pacto Mundial de las Naciones Unidas (UNGC- United Nations Global Compact)	Iniciativa de la ONU per a què empreses i organitzacions s'adhereixin a un pacte que estableix 10 principis universals sobre drets humans, laborals, mediambientals i de lluita contra la corrupció i que promou els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) al sector empresarial. No té mecanismes concrets de control i execució, se centra en la formació, sensibilització i l'acompanyament d'empreses.
Principios de Banca Responsable (PRB) de UNEP FI	L'UNEP FI (Iniciativa Financera del Programa Ambiental de l'ONU) estableix els PRB com a un marc de treball o guia per a la banca sostenible i una política d'aliances, compromisos i adhesions en aquest sentit. Està molt centrada en objectius i polítiques en clau climàtica i inclusiva i també té els ODS o els Acords de París com a referència.
Principios Rectores sobre las Empresas y los Derechos Humanos	Els Principis Rectors van ser elaborats el 2012 i impulsats pel Representant Especial del SG de l'ONU. Es basen en l'estructura de tres pilars del marc "Protegir, Respectar i Remeiar", que consta de 31 principis, i esbossen mesures perquè els Estats garanteixin i fomentin el respecte dels drets humans per part de les empreses; proporcionen un pla perquè les empreses respectin els drets humans; i ofereixen un conjunt de punts de referència perquè les parts interessades avaluin el respecte dels drets humans per part de les empreses. Posen el focus en empreses transnacionals i altres empreses comercials, i tenen el recozament d'una diversitat d'actors internacionals i regionals.
Principles for Responsible Investment (UNPRI o PRI)	L'UNPRI o PRI és una xarxa internacional d'institucions financeres recolzada per l'ONU que treballa conjuntament per implementar els seus 6 principis aspiracionals, que busquen comprendre les implicacions de la sostenibilitat per als inversors i donar suport als signants per facilitar la incorporació d'aquests temes a les seves pràctiques de presa de decisions d'inversió i propietat. En aplicar aquests principis, els signants contribueixen al desenvolupament d'un sistema financer global més sostenible. Els PRI ofereixen un marc de possibles accions per incorporar factors ambientals, socials i de govern corporatiu a les pràctiques d'inversió a través de classes d'actius.
Principios de Ecuador	Els Principis de l'Equador (PE) busquen servir com a marc de referència comú i de gestió de riscos per a les institucions financeres per tal d'identificar, avaluar i gestionar els riscos ambientals i socials quan es financin projectes. S'apliquen a tot el món, a tots els sectors industrials i a diversos productes financers. Les institucions financeres adopten els 10 EP a través de les seves polítiques, procediments i normes internes de gestió de riscos ambientals i socials. Els PE busquen contribuir als ODS i a reduir o evitar impactes negatius en ecosistemes, comunitats, el clima o els drets humans.
Cambridge Institute for Sustainable Leadership (CISL) & Banking Environment (BEI) initiative	L'Institut de Cambridge per un Lideratge Sostenible (CISL) acull un parell d'iniciatives enfocades a formentar la inversió responsable. Per un cantó, la Banking Environment Initiative (BEI), i per l'altre, l'Investment Leaders Group (ILG). El BEI és un grup liderat pel CISL i amb bancs amb qui treballen, enfocat a co-produir recerca aplicada i enfortir les col·laboracions amb el sector bancari per avançar cap a un sector econòmic més sostenible. El ILG és una xarxa global de fons de pensió, asseguradores i inversors que treballen per fer avançar les inversions responsables.
World Business Council for Sustainable Development	Plataforma que integra més de 225 grans companyies i que treballa des del 1995 per fomentar un model de negoci que respongui als reptes de l'emergència climàtica, el dany ambiental i la desigualtat creixent i camini cap a la sostenibilitat als voltants de 2050. Impulsa aliances en el sector empresarial i fomenta projectes coherents amb els reptes abans mencionats, alhora que ofereix eines diverses per a facilitar-ho.
Carbon Disclosure Project (CDP)	CDP és una iniciativa sense ànim de lucre que agrupa a milers de companyies a nivell mundial que busca promoure transparència i informació sobre els impactes ambientals de les empreses i la seva gestió des d'una perspectiva de sostenibilitat, treballant amb una diversitat d'actors, des de la societat civil a governs i institucions a diferents nivells i regions.
The Collective Commitment to Climate Action (CCCA)	El Compromís Col·lectiu per a l'Acció Climàtica (CCCA) va ser promogut el 2019 pels signataris dels PRB, com una eina més per al compromís climàtic en el sector financer. El 2023 va ser substituït per la Net-Zero Banking Alliance (NZBA), com a compromís més ambiciós i global de mitigació d'emissions a nivell bancari.
NET-ZERO BANKING ALLIANCE (NZBA)	La NZBA és una iniciativa co-liderada per la indústria i les Nacions Unides amb la qual un grup de bancs globals es comprometen a finançar accions climàtiques ambicionades per promoure la transició de l'economia d'avui dia cap a una sense emissions de gas hivernacle cap a l'any 2050. A través marcs de treball, guies, i col·laboracions, la NZBA dona suport als membres en el disseny d'objectius per a la reducció d'emissions que també generin valor per inversors i clients. La iniciativa treballa alineada amb els PRB.
Estándares GRI y el suplemento sectorial Financial Services de la guía G4 de GRI	Els Estàndards GRI són pràctiques internacionals dissenyades per a informar el públic general d'una varietat d'impactes econòmics, ambientals i socials. La presentació d'informes de sostenibilitat a partir d'aquests Estàndards proporciona informació sobre les contribucions positives o negatives de les organitzacions al desenvolupament sostenible. Tenen un suplement sectorial per al sector financer.

Iniciativa (DDHH, RSC, Clima, ESG...)	Descripció
Principios de los Bonos Verdes (GBP). Guía del Procedimiento Voluntario para la Emisión de Bonos Verdes	La Associació de Mercats de Capital Internacional (ICMA) té més de 50 anys i més de 600 membres actius, entre el que trobem bancs, sector públic, inversors, gestors de fons d'inversió, organitzacions de dret, etc., i buscar incidir en les pràctiques reguladores del mercat i en el seu funcionament. Una de les seves incitatives és el desenvolupament d'un marc de principis (transparència, informació, guies i recomanacions) per a l'emissió i gestió de bons financers. Distingeix entre diferents tipologies de bons (verds, socials, sostenibles, etc.) que busquen promoure el paper dels mercats de capital en diferents àmbits en clau de sostenibilitat ambiental i social.
The Natural Capital Declaration (NCD)	Compromís de CEOs del sector financer per integrar els criteris de Capital Natural en els seus serveis i productes. Es tracta d'una iniciativa vehiculada per un secretariat que inclou la UNEP FI i altres actors i que aspira a que el sector financer es pugui beneficiar d'una guia i acompanyament per incloure de forma específica criteris ASG en la seva gestió dels riscos, diligència deguda, crèdits, inversions i altres activitats financeres.
Paris Agreement Capital Transition Assessment (PACTA)	Metodologia i eines obertes per mesurar l'alineament dels portafolis financers d'empreses i corporacions amb els diferents escenaris climàtics consistents amb els Acords Climàtics de París.
Thun Group Of Human Rights	Grup informal de bancs que treballen per tal d'afavorir el respecte i la promoció dels drets humans en el marc del sistema financers i la diversitat d'activitats que s'hi donen. Els bancs treballen conjuntament i comparteixen propostes per adreçar aquesta qüestió tant a nivell intern com amb els actors encarregats de desenvolupar normes i regulacions o que treballen per la defensa dels drets humans.
Science Based Targets initiative (SBTi)	La SBTi és una ONG que treballa en l'àmbit climàtic en col·laboració amb una diversitat d'actors internacionals (CDP, the United Nations Global Compact, World Resources Institute (WRI), the World Wide Fund for Nature (WWF) and We Mean Business Coalition commitments) per establir els estànders per a una definició científica dels objectius de sostenibilitat de les companyies i institucions financeres, i que al mateix temps com a entitat separada valida els objectius i s'assegura que s'alineïn amb els Acords de París.
Task force on Climate Related on climate related disclosures	Iniciativa creada a petició dels ministres de finances del G20 i de bancs centrals que reuneix experts de diversos actors de la indústria financer (grans bancs, fons de pensions, asseguradores, etc.) per elaborar recomanacions per a les inversions en relació amb els impactes climàtics (proposta metodologies, mètriques, etc.). El 2023 la TCFD es dissol i traspasa aquesta tasca a la IFRS Foundation.

Font: Elaboració pròpia

INFORME CENTRE DELÀS

Si valoreu les nostres recerques
i vols ajudar-nos a mantenir el nostre
rigor i independència, pots fer-te
soci/a o fer un donatiu escanejant
el codi QR o en aquest enllaç:
<https://centredelas.org/fes-te-soci-a/>

CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU

Amb la col·laboració de:

Amb el suport de:

